EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Laupäeval, 5. mail 1973

Nr. 33 (3821) 15. aastakäik

Balti märgukiri Lääne-Saksamaa VALITSUSELE

LüNEBURG (EPL) — Balti Selts Saksamaal otsustas oma konverentsil Lüneburgissaata Läänesaksa valitsusele memorandum ühenduses Euroopa julgeolekukonverentsiga. Märgukir on koostatud koos Eesti, Läti ja Leedu ülemaailmsete organisatsioonide esindajatega, kellede nimel alla kirjutasid koos Balti Selts Saksamaal esimehe dr. H.A. Kehreniga Gerhard Buschman (Eesti), mag. Adolfs Shilde (Läti ja dr. A. Gerutis (Leedu). Selles tuletatakse Bonni valitsusele meelde Ribbentorp-Molotovi pakti salaklausleid janõutakse, et uus demokraatlik Saksamaa ei kiidaks julgeolekukonverentsil mingil viisil heaks nende salaklauslite tagajärgi, mis on tabanud Balti rahvaid.

Memorandum koosneb konverentsil vasu võetud resolutsioonist, milles üteldakse:

- Liiduvalitsusel tuleks selle eest hoolt kanda, et jätkuval Euroopa Julgeoleku ja Koostöö konverentsil väldítakse otseselt või kaudselt tunnustamast N. Liidu okupatsiooni Balti riikides.
- Eesti, Läti ja Leedu on ainukesed enneSõjaaegsed riigid Euroopas, kelle omariiklus on hävitatud. See toimus 1939. a. Ribbentrop-Molotovi pakti salajase protokolli alusel, kuid saksa rahva nimel lepingumurdmise ja rahvaste enesemääramise õiguse hülgamisega.
- Praeguse olukorra hääkskiitmine oleks eelnimetatud salajase protokolli järjekordne kinnitamine ja seega vastolus vastutavate Saksa Liiduvabariigi riigimeeste seletusele, et natsionaalsotsialistide poolt tehtud ülekohtu (ebaõiglus) tuleb hüvitada.
- Konverents toetab inimeste liikumisvabaduse ja vaba arvamise ning informatsiooni vahendamise nõuet.

Resolutsioon oli loogiline järeldus neile mõttevahetusile, mis toimusid 23.—25. märtsini Ostkademie ruumes Lünbeurgis ja millest võttis osa üle 60 balti ning balti-saksa rahvusgruppide esindaja.

Kolmepäevane konverentsi peateemadeks olid: noorsooprobleemid okupeeritud Balti riikides ja vabaduses, Balti riigid Julgeolekukonverentsi seoses ning N. Liidu rahvustepoliitika seaduste ja tegelikkuse alusel. Noorsooteema käsitluses esitas Andres Küng ülevaate "Eesti noorte probleemidest kodumaal ja paguluSES" dr. J. Noraitis refereeris "Muljeid leedu noorte kahest ülemaailmsest kongressist" ja dr. B. Kalnins täiendas ülevaateid "läti noortetööst paguluses".

Konverentsi peaettekandeks kujunes dr. Bruno Kalninsi teema "Euroopa Julgeolekukonverents — hädaoht balti rahvastele" ning sellele lisandunud Gerhard Buschmani ettekanne "Balti probleemide käsitamisest USA-s".

Põhjalik analüüs N. Liidu föderalismist ja rahvaste poliitikast anti dr. J. Ceginskase ja dr. Henn-Jüri Uibopuu poolt, kusjuures leedulasest referent kirjeldas nn. föderalismi arengut ja sõnade-tegelikkuse vastolu ajaloolise perspektiiviga ning noor eesti õigusteadlane vaatles seaduste rakendamise kõige hilisemat järku, mida ta oma uurimisreisidel ka Kiievis, Moskvas, Tashkentis, Buhhaaras jm. lähemalt oli tundma õppinud.

Järg lk. 11

SAARE kitsas VÄRAV

— Kuivastu saadamas kontrolltakse kõiki reisijaid põhjalikult ja nad otsitakse ka läbi (ei tea mida otsitakse?). Alles pärast seda tohib väljuda planguga piiratud sadamarajoonist, et astuda Kuressaare-bussi, kirjutab üks baltisakslaste ajakirja "Baltische Briefe" lugejaid, kes annab edasi kuidas okup. Eestis pääseb elanik Saaremaale — väljaspoolt tulnuile õnnestub loa saamine harva.

Ka Eesti oma elanikul tuleb täita ankeet ja lasta end üle kuulata, siis veel mõnda aega oodata, kuni saabub luba.

Praamid Kuivastusse väljuvad endiselt Virtsust. Loa saanud reisijatel on keelatud Saaremaal ringi liikuda oma tahtmist mööda. Kuressaare linna (praegu ametlikult Kingissepa) ja selle ümbrust võib vaadata vaid ametliku reisijuhi saatel ja võimalik on bussiga käia ka Sõrva säärel. Kõikjal on ausambaid punaarmeelastele — ikka suured venekeelsed tekstid ja nende all väiksemas kirjas eesti tölked.

Nixon vastutab Watergate eest Kohus ähvardab

Seoses nn. Watergate-skandaaliga esines raadio ja TV kõnega president Nixon, kes nentis, et ta peab end täielikult vastutavaks. Ent ta lisas juurde, et ta end süüdi ei tunnista. Sissemurd demokraatliku partei peakorterisse toimus ilma tema teadmata ja Nixonit olevat "alt tõmmanud" tema lähimad kaastöölised.

Watergate-skandaali jälgedes on toimunud massiliselt vallandamisi vabariiklaste partei tippudes ja Valges Majas endas. Peale selle on asjasse segatud isikuid andnud sisse vabatahtlikke lahkumispalveid.

Asi on tekitanud USA-s suurt rahutust ja näib, et ameeriklaste traditsiooniline usaldus Valge Maja vastu on tunduvalt kõigutatud. Paljud arvavad, et sissemurd demokraatide peakorterisse siiski toimus Nixoni "vaikse õnnistusega", kuigi ta ametlikult asjasse ei sekkunud.

Demokraatide ridadest on esitatud nõudmisi, et president tuleks anda riigikohtu alla. Samal arvamisel on isegi Barry Goldwater, kes sõnas, et "kui selgub, et Nixon on olnud ebaaus, pole muud teha kui anda teda kohtu alla".

Vastavalt USA seadustele esineb presidendi või riigiteenistujate kohtuprotsessi korral prokurörina esindajatekoda, kusjuures kehtib 2/3 majoriteet.

Pärast seda toimib kohtuna senat.

Nüüd aga on vaevalt usutav, et Nixon ise asetatakse süüdlasena riigikohtu ette, küll aga võib sinna sattuda terve rida kõrgemaid riigiametnikke. Nimelt seliseid, kes aktiivselt olid seotud spionaazhiga ebaõnnestunud sissemurrukatsega.

Nixon ise seletas oma pateetilise kõne lõpus, et ta teeb kõik, mis on tema võimuses, et süüdlased paljastatakse ja antakse kohtu alla. "Paljud arvavad muidugi, et seoses Watergate-afääriga on kogu ameerika poliitiline süsteem pankrotis".

"Ma aga leian, et olukord on täiesti vastupidine", ütles Nixon, mispeale ta kiitis "otsustavat uurimiskomisjoni, ausaid kohtunikke ja jõulist vaba ajakirjandust".

Rootsi tunnustus Lepikule

Rootsi Kirjanikefond (Sveriges Författarfond) on määranud 3000 krooni suuruse tööstipendiumi eesti luuletajale Kalju Lepikule.

Eesti täiendus-keskkool käiku

Stockholmi eestlaskonna uus kool — Stockholmi Eesti Täienduskeskkool — alustas 14. aprillil tegevust Eesti Gümnaasiumi ruumides Tulegatanil nr. 20. Õppetööga alustasid kokku 17 noort, mis näitab, et ka keskkooli astmes ei puudu noortel huvi eesti keele ja eestialaste teadmiste vastu. Täienduskeskkooli juhatajaks on Herman Rajamaa.

Pildil uue kooli õpilased ja õpetajad: istuvad vasakult Linda Kibal, Mari Ann Roosaar, Leena Ussisoo, Merike Andersson, Gunnar Andersson, Jaak, Kenas, seisavad vasakult Rein Ausmaa, Ann Leesment, Enel Koolmeister, Tiina Timre, Catrin Puusepp, koolijuhataja Herman Rajamaa, Epp Kivisaed, õpetaja William Muid ja Peeter Paljak. Pildilt puuduvad õpilased Epp Anderson, Kristjan Penno, Mart Ventser ja Tiit Ventser

(EPL-foto Ivar Paljak).

Võitlejad E.V. ESINDUSTE liinile truud

Eesti Võitlejate ühingute ülemaailmse keskorganisatsiooni, Eesti Vabadusvõitlejate Liidu esinduskogu saatis Eesti Vabariigi esindajale Ernst Jaaksonile ühel häälel vastu võetud resolutsiooni, milles töötatakse toetust eesti Vabariigi esinduse taotlustele.

Lätile Kanada konsul

TORONTO (EPL) — Kanada välisminister Michell Sharp kinnitas uueks Läti Vabariigi aukonsuliks Torontosse tuntud läti arsti dr. Edvards Upenieksi. Lätlastel ei ole viimased 9 aastat Kanadas konsulit olnud.

Dr. Upenieks kuulub Läti Keskнõukogu juhtkonda ja on läti ühiskonnas lugupeetud inimene. Ta on sündinud a. 1920, seega praegu 53-aastane.

resolutsiooni esitamisel ja põhjendamisel märkis Andreas Traks, et Sõjameeste Kongressil Torontos selgus, et sõjameeste organisatsioonide õige side peab valitsema E.V. diplomaatiliste esindustega. Ulemaailmse Võitlejate Keskuse esimees Avdy Anderson ona oma võimupiiri omavoliliselt laiendanud kui ta organisatsiooni püüab siduda eksiilvalitsusega.

Ulo Anson märkis, et Eesti Vabariigi esindus on USA valitsuse poolt tunnustatud, E.V. valitsus eksiilis aga ei oma seda tunnustust. "Võime öelda, et kahjuks ei ole," ütles kõneleja ja võttis kokku: "Järelikult peame arvestama faktidega ja pidama sidet E.V. esindustega, kuna liidu peamine ülesanne seisneb välisvõitluses. Hiljuti asus samasugusele seisukohale ka Võitlejate

Järg lk. 11

Eesti NSV Ajaloo Muuseumi Raamatukogu

EPL 5. mail 1973

Euroopa aasta

Seitsme kuu eest proklameeris president Nixon 1973-nda aasta "Euroopa aastaks" oma poliitikas. Aasta esimesel veerandil ei olnud sellest poliitikast märgata mitte midagi erilist, sest Valge Maja oli kibedas tegevuses ameerikapoolse panuse vähendamisega Kagu-Aasias. Alles nüüd, kus USA väed on Vietnamist lahkunud ja viimane sõjavang vabanenud, on presidendil aega mõtelda Euroopale. Poliitiline masinavärk on selles küsimuses liikuma pandud ja president kavatseb aasta lõpul külastada Vana Maailma isiklikult.

On muidugi selge, et pärastsõja aastatel on toimunud suuri muudatusi Euroopas, samuti Euroopa vahekordades USA-ga. Kui Ühendriigid sõja ajal olid Euroopa vabaduse päästjaiks ja kaitsjaiks, sõja järel majandusliku ülesehituse finantseerijaiks, siis on USA-le Euroopas jäänud veel vaid jõutasakaalu balanseeriv funktsioon strateegiliste vägede Euroopas viibimise näol, samal ajal kui endised toetatud riigid on majanduslikult muutunud küllalt tugevaks, et isegi edukalt konkureerida abistajaga.

Nendes muutunud olukordades ei ole imestada, kui Nixon on formuleerimas uut Euroopa-poliitikat, mis veel ei ole lõplikku kuju saanud, kuid mille esimese pääsukese tema nõuandja Kissinger paari päeva eest lendu laskis, tehes teatavaks, et USA on huvitatud uutest koostöövormidest nii oma Euroopa-liitlastega (NATO-s) kui ka oma tähtsaima liitlase Jaapaniga Aasias. Selliselt, et uus maailma majandusvõim Jaapan tõmmataks kaasa sellesse liitlusse.

Kissinger rõhutas, et sellise uue koostöö aluseks peaks olema USA sõjalise panuse jätkumine Lääne-Euroopa kaitsel, kusjuures aga vastavad majanduslikud kulud tuleks kanda ühiselt ja võrdselt ning selliselt, et luuakse ratsionaalne kaitsesüsteem, mis hoiaks kokku kulusid. USA teeb vastavad ettepanekud Natole lähemal ajal, m.h. seoses venelaste ettepanekuga vastastikuseks vägede vähendamiseks Euroopas.

Nagu Kissingeri avaldustest võib välja lugeda, arvestab Nixon väljakujunenud majanduslike realiteetidega ja eriti Euroopa märksa suurenenud võimega enesekaitseks. Ei ole aga kahtlust, et USA huvi julgeoleku kindlustamiseks Atlandi piirkonnas ei ole kuidagiviisi vähenenud ja et sealpool ei tehta mingeid illusioone strateegilise ohu vähenemiseks ka siis, kui vahekorrad venelastega kuidagiviisi paraneksid (millele viitab Brezhnevi kavatsetud reis USA-sse).

Tähelepanuväratav on asjaolu, et USA suursaadiku koht Moskvas on juba kolm kuud täitmata, vaatamata välisele vahekordade paranemisele. See demonstreerib venelastele, et Washington on jäänud ettevaatlikuks.

Washingtoni suhteis Euroopaga on muudatusi toonud silmatorkaval määral pikaleveninud Vietnami sõda, mille jooksul Vana Maailma avalikust arvamisest tähelepandav osa on muutunud otseselt just USA-vaenuliseks sei määral, et president Nixoni kahtlemata tuleb Euroopa-reisil erakordsete vahenditega kaitsta demonstrantide ja võimalike atentaatoritegi vastu. Kuna USA juba aastaid oma väljaspoole suunatud selgitustegevuses ja propagandas on olnud rohkem kui tagasihoidlik (m.h. kokkuleppel Kremliga raadiosaatete osas), siis on seda agaram olnud kommunistlik pool, kel on Euroopas õnnestunud kanda kinnitada tähtsamates massmeediumides.

Tulemusena on paljud otse unustanud USA rolli Euroopa päästjana kahes maailmasõjas ja väatlevad suurt demokraatlat vaenuliku umbusuga.

Euroopa riikide ja USA vahekordades on aga vähemalt vormiliselt küllatki suured vahed. Inglismaa, Saksa Liidu-vabariik, Prantsusmaa ja Itaalia ei ole kunagi valitsuste pinnal läinud kriitiliseks samal määral kui näit. neutraalne Rootsi või Skandinaavia NATO-riigid. Kuigi Lääne-Saksamaal on sotsiaaldemokraadid valitsemas, on seal isegi erakonna parlamendigrupi poolt kokku pandud abistamissummad korrektselt jaotatud Põhja- ja Lõuna-Vietnami vahel.

Sellegipoolest võib uskuda, et mitmel pool on valitsuste sõbralik hoiak mõningal määral teeseldud praktilisest ja taktikalisest vajadusest ja Nixonil on raske leida otsest kõikumatut USA-sõpra oma liitlasriikide juhtide hulgast, kui välja arvata Suur-Britannia peaminister Heath.

See teeb muidugi raskemaks ühise välispoliitilise liini saavutamise ja juba nüüd, kus Kissinger tuli välja Euroopaliitluse muutmise ja laiendamise mõttega, kostavad mitmelt poolt teravalt kritiseerivad vastuhääled. Osalt on selles süüdi ka USA poliitika Moskva suunas. Kardetakse nimelt, et kaks aatomisuurvõimu üle vähemate vendade peade võivad kokkuleppimisega dirigeerida Euroopat. Selles suunas ei paista aga Nixon kuidagiviisi mõtlevat, tema esmaseks huviks on selline Euroopa, milline oleks küllalt tugev puhvri osa mängima ja takistama N. Liidu läändetungi.

Sellepärast lähenebki Washington praegu Euroopale oma plaanidega ettevaatlikult ja üleskutsuvalt, mitte kuidagi oma arvamist pealesuruvalt. USA pooldab tugevat ja ühendatud Euroopat ja loodab, et eurooplased ise jõuavad arusaamisele, et see on ka neile kasulik ja eksistentsiks hädavajalik.

KLA

EESTI MAJA AS STOCKHOLM
Külastage
EESTI MAJA
WALLING. 34-I

VÄLISKOMMENTAAR
LÄÄNE SAATED ITTA

Eesti Päevalehes toodi märtsi viimasel päeval soome Aamulehti Moskva-kirjasaatja Per Sjögren'i piker artikkel selle kohta, kuidas lääne ajakirjanik on Moskva uudistevahendusest juhitud. Tegelikult on Per Sjögren ühtlasi rootsi ajalehe dagens Nyheteri kirjasaatjaks Moskvas ja tema sulest ilmus 7. märtsil terve leheküljе ulatuses mitu artiklit uudistevahendamise asjus, kaasaarvatud see, mida EPL-is refereeriti Aamulehti alusel.

Mis meid käesolevalt huvitab, on Sjögreni arvamine lääne raadiosaadete kuulamisest N. Liidus. Ta leiab, et usaldusväärsuse poolest seisvat inglise BBC kõige kõrgemal. Temale järgnevat Voice of America ja Lääne-Saksa Deutsche Welle. Sjögren märgib ka Rootsi ringhäälingu venekeelseid saateid, millede kuulamist teatavasti ei segatavat ja milledel mitmete tundemärkidejärgi olevat tunduv kuulajaskond.

Poolteist nädalat hiljem, 17. märtsil avaldas rootsi suurim õhtuleht Expressen artikli kommentaatori Hemming Sten'i sulest pealkirjaga "Pool Ida-Euroopat kuulab Radio Free Europe. Ta oli nüüd külastanud seda saatejaama Münchenis ja kõigepealt leidnud, et ukse juurest on vahepeal ära võetud pronksist silt, kus üteldi, et RF Etegevust on võimaldanud ameerika rahva poolt antav toetus.

Sten arvab, et sildi kadumine võib olla seotud mööndunud aastal ameerika senatis käinud ägedate vaidlustega. See oli William Fulbright, senati väliskomisjoni esimees, kes nõudis Vaba Euroopa Raadi sulgemist põhjendusega, et RFE olevat külma sõja igand ja raskendavat võimalusi usaldusväärseks koostööks N. Liiduga ning teiste idariikidega.

Vaieldes RFE ümber mindi aga millgoipärast mööda tõsiasjast, et Radio Liberty saated lähevad N. Liitu, kuna RFE saateruumiks on muud riigid Ida-Euroopas. Hemming Sten arvab isiklikult, et tähtsam on mõtelda rahvastele Ida-Ida-Euroopas kui diplomaatilistele suhetele suurvõimude vahel. Ta tsiteerib vene pagulaskirjanikku Anatoli Kuznetsovi:

"Salapolitsei KGB palavamaks sooviks on nende saatejaamade lõhkumine. Ootamatu tsensor, üks ameerika senaator, on otsustanud seda soovi rahuldada. Radio Liberty ja Radio Free Europe sulgemine tähendaks tõsist poliitilist eksimust."

Sten meenutab ka prantsuse mõjuka ajalehe Le Monde'i seisukohata: "Fulbrighti ettepanek lõhuks need sidemed, mis jatkuvalt ühendavad miljoneid inimesi Ida-Euroopas ja Läänes." Kedagi ei sunnita neid saatejaamu kuulama, miks siis röövida seda võimalust neilt, kes soovivad kuulata?

Peab ainult kahetsema, et tingimused kommunistlikes maades on niisugused, mis ei luba vaba uudistevahendust. Kahetseda võib sedagi, et ameerika kapital peab aitama Lääne saateid Itta.

On ju kerge mõista, mida need saated tähendavad vaiksele opositsioonile idas, neile, kes riskivad oma vabadusega, et välja anda ja levitada "samizdati" kroonikat ja neile, kes praegugi veel usuvad rohkem Dubceki visioone kui vene ülemvägivalda. RFE saadab teateid kogu maailmast, kasaarvatud maad idas. Enamus sellest, mida saadetakse, et jõua ühelgi teisel viisil kuulajateni Ida-Euroopas.

Värskemate arvestuste kohaselt on RFE-l 31 miljonit kuulajat ehk pool elanikkonnast, kes on üle 14 aasta vanad. Innukamate kuulajate hulka kuulub noorsugu. Kokku võttes on ka teada, et RFE omab kaks korda niipalju kuulajaid kui BB Cvõi Voice of America. Dubceki-rezhiimi ajal kahanes RFE kuulajaskond. Tshehhoslovakkias kiiretsi, kuna siis tuli samasugune informatsioonivool kohalikus ajakirjanduses. Kuulajate arv asvas aga uue haripunktini kohe pärast nõukogude invasiooni.

Voice of America ja teised rahvus likud raadiojaamad kontsentreeivad ennast peamiselt saatemaa poliitikale, ütleb Hemming Sten lõpuks rfe seevastu lähtub vastuvõtumaa poliitikast. Pole mingit põhjust kahelda selles heas tahtes, mis tema saateid iseloomustab. Kahetseda võib seda, kuidas maailm tänapäeval on. Niikaua aga, kui see nõnda on, vajatakse Radio Free Eruope ja Radio Liberty olemasolu.

Nende sõnadega täidab Hemming Sten suurt lünka, mis oli jäänud Per Sjögreni aruandesse Moskvast. Kirjasaatja Moskvast pidi nähtavasti noiduma nimetamast Lääne saateid itta, mida Moskva kõige rohkem vihkab. Neist võis äga kõnelda tsensuurist vaba kommentaator läänemaailmas.

A.K.

Küngi teos pimedaile "loetavaks"

De Blindas Förening on otsustanud valmistada Andres Küngi uuest raamatust "Vad händer i Baltikum??" nn. heliraamatu (talbok), mis teeb selle ka pimedatele "loetavaks" helilintide näol.

Võib märkida, et ka Andres Küngi eelmine Eestit käsitlev raamat muudeti "heliraamatuks" De Blindas Föreningu poolt. Kuna selle vastu oli erakordselt suur huvi, siis ongi selle tulemuseks uue raamatu muutmine "heliraamatuks".

Eesti Maja klubi aastakoosolek

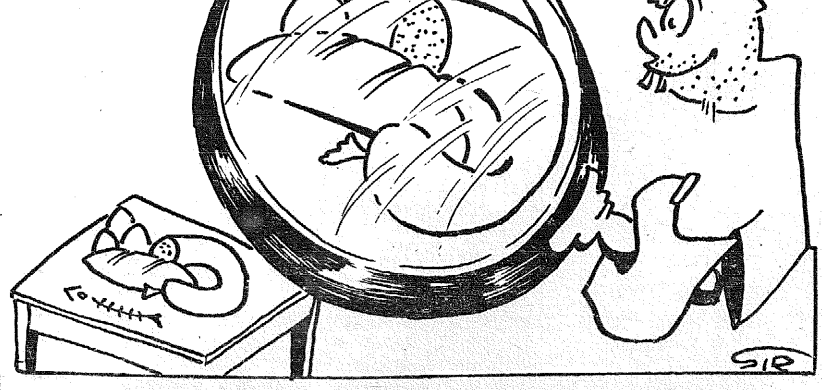
Eesti Maja Klubi peakoosolek peeti 7. aprillil Stockholmi Eesti Majas. Peakoosolek kinnitas tegevusaruande, mille esitas esimees Harry Härm ja majandusaruande — bilanss kr. 54.385:09 tasakaalus. E.M. Klubi tulude kulude arve näitas ca kr. 1.000:- ülejääki, milline summa oli juhatuse otsuse kohaselt juba varem määratud toetuseks Stockholmi eesti Lastealale.

Eelolevas tegevuskavas on esmajoones üldiste tähtpäevade puhul koosviibimiste korraldamine Eesti Majas. Samuti leida võimalusi lugemiselaua korraldamiseks eestlastele.

Peakoosolek valis kaks uut liiget E.M. Klubi juhatusse: Eduard Pruuli ja Rudolf Moorma, tagasivalituna Helmi Arendi ja Elmar Pettai, volitused jätkuvad — Harry Härm ja Aurelie Võting, juhatusliikmete kandidaatideks: Herbert Iir, Arne Võting.

Rev. komisjon valiti tagasi koosseisus: Elise Truuvet, Volrad Piirand, kandidaatideks Aleksander Klaar ja Elmar Nerep.

E.M. Klubi juhatus jaotas oma esimesel koosolekul ametid alljärgnevalt: esimees — Harry Härm, abiesimees — Eduard Pruuli, sekretär — Elmar Pettai, sekretäri abi — Helmi Arendi, laekur — Aurelie Võting ja juhatusliige Rudolf Moorma.

Muidu-supi-riigis Venemaal pole viimasel ajal suuremat kuulda Krusse poolt lubatud tasuta söögist. Vastupidiselt, ikalduse ja eesrindliku agrikultuurna süsteemi tõttu on Sovjetis isegi puudus supikõrvasest leivast. Asi oleks päris täbar, kui mitte USA poleks päästma tõtanud miljonite tonnide teraviljaga. Seniks aga on Kreml leiutanud oivalise menetluse kuidas leivaportsoneid suurendada:
— Vot, tshort, võrreldes neetud kapitalistliku ajastuga on kompartei targal juhtimisel nõukogude inimese ninaesist mitmekordselt suurendatud. (EPL/Sirkel).

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 158:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 57:-
Kuu ..... kr. 16:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1973

Milline kultuuritegevus? Vaidlusrikas EKK koosolek Noored valiti juhatusse

EKK esimees Leonid Laid

Elli-Maria Hallap kritiseeris

Eesti Kultuuri Koondis Rootsis pidas oma järjekordse üldkoosoleku esmaspäeval 9. aprillil pealinna Eesti Majas, kuhu oli kokku tulnud rohkesti Koondise liikmeid, kellest mõned eriti elavalt osa võtsid vaidlustest mitmete põhimõtteliste küsimuste ümber ühenduses sellega, mida üritustel sobib ette kanda ja mida mitte. Väga palju sõnavõtte oli noorte kaasatõmbamise probleemi ümber, kusjuures noored ise esitasid mõningaid üllatavaid seisukohti.

Koosolekut juhatas auesimees dotsent Valter Tauli Uppsalast ja sekretärina toimis Elmar Pettai. Möödunud aasta majandusaruanne koos käesolevas aasta eelarvega näitas, et tulude ja kulude arve oli Kr. 21.982:09 ning bilanss tasakaalus Kr. 118.440:10. **Aruande aastal on** maksutd Kultuurifondist auhinnaks Kr. 3.000:- ja stipendiumiteks Kr. 6.500:-. Koondise 1972. a. tegevuse aruande kohta oli mitmeid küsimusi esitada Priit Hallapi stipendiumifondi hooldajal pr. Elli-Maria Hallapil, kes soovis mõningate paragrahvide sõnastuse muutmist toetuste andmise osas kolmele UEP-72 Torontos esinenud solistile söidukulude arvel.

Samuti kerkis ülestõstetud küsimuste osas jällegi esile sügisel ajalehe veergudel asetleidnud poleemika Karl Ristikivi 60. sünnipäeva pühitsemisel ettekantud helitööde ümber. samuti oli arupärimisi paljundatud eesti helliloomingu nimekirja kohta. Ka nõuti mõnede solistide käes olevate nootide tagastamist Kultuuri Koondisele ja nende hoidmist eriarhviivis, mitte eraisikute juures. Muusikatoimkonna nimel vastas Harri Kiisk, et see kõik on läbi viidav kui ainult Koondise büroo leiab sobiva hoiukoha. Oma aalgutusel on H. Kiisk saatnud eesti noote Sibeliuse Akadeemiale Helsingisse ja Rootsi muusikaakadeemiale siin.

Kohapeal asetleidnud valimiste tulemusena jäi esimeheks edasi Leonid Laid. Juhatuse koosseis häälte enamuse järjekorras kujunes järgmiseks: Kalju Lepik, Elmar Pettai, Ada **Otema, L. Urm, Mart Kikerpuu,** Karin Saarsen, Gustav Ränk, Teodor Künnapas, Mari Kiiman, Viljar Nairis ja Ott Paju. Kandidaadid: Lensi Römmer, Leo Parre ja Lembit, Leetmaa, H. Kröndström ja Sigrid Viksten. Revisjonikomisjon: Erik Kalve, Edmar Kuus ja V. Strentse ja kandidaadid Helmi Mäelo ja Ilka Görm Uue juhatuseametite jagamine pidi toimuma erikoosolekul pärast kevadpühi. Uue tegevuskava raames on ette nähtud eesti komponistide helloomingu paljundamine ja jätkuv kultuuri-isiksuste helilindistamine. Samuti vokaal- ja instrumentaalsolistide vahendamine EKK üritustele. Korraldamisele tuleb uusi kunstinäitusi, kunstialaseid loenguid ja mõne eesti kunstniku ateljee külastamine. Edasi kaasa aidata soome kunstniku Sirkku Koivu kunstinäituse kollaldamiseks. Jätkub ka meie kunstnike ja kirjanike juubelite tähistamine, millest eeloleval sügisel tuleks mainida tuntud teatriinimeste Lensi Römmeri ja Aarne Viisimaa juubeleid.

Teatritoimkonna korraldusel toimub kirjanduslik kohus A.H. Tammsaare "Elu ja armastuse" üle ja 6—7. oktoobril etendub uus näidend Arvo Mägilt. **Ja aktsioonide raames aitab** EKK kaasa Eesti Lauljate Liidu poolt 1—3 . juunil korraldatava laulupeo heaks kordaminekuks võimaluste piirides kaasa. Samuti jätkatakse kultuuriauhinna **ja sihtkapital Els Kaljot-Vaarmani** stipendiumide ja muude toetuse väljaandmist. Rõõmustav on olnud uute liikmete juurdekasv — kokku 39 liiget. Aasta lõpul oli 334 tegev- ja 4 toetajaliiget.

Nagu juba eelpool mainitud kujunesid üldkoosoleku lõpuks kohalalgatatud arutlused vägagi elavateks. Kui esile kerkis okupatsiooniloomingu levitamise küsimus ütles värske juhatuse liige Viljar Nairis, et seda **levitatakse juba niikuinii küllalt** ja nii pole EKK-1 mitte põhjust ennast sellesse angazheerida. Seevastu võiks pidada debatte ja diskussioone "kogu nende kultuuri üle". Kui kellegi poolt üles kerkis "tsensuuri" küsimus siinsete ürituste kavade koostamisel võttis pikemalt sõna Kalju Lepik, kes ütles, et on tekkinud imelik olukord meie paguslaste seas, mis läheb täpselt kokku kommunistliku partei arusaamadega, mida tohib ja mida ei tohi. Tekib probleeme sellest, kas me keelame ja eitame Fr. Tuglase loomingut või ei, meil on Betti Alveri looming — kas me tohime seda ette kanda või ei.

"Usun, et iga arusaaja inimene vabas maailmas oskab vahet teha kunstilise ja poliitilise loomingu vahel. Kui me enam seda vahet ei tohi teha, siis on see katastroof. Siis oleme rakendamas marksistlikkeleninistlikke põhimõtteid." Lõpuks tsiteeris Lepik oma luuleridu: — — — "Ära ülbelt üle öla venna peale vaata, vend!"

Umbes samuti resoneeris Harri Kiisk, kes tähendas, et meil on nii palju vanu helliloojaid — Kapp, Vörk, Saar, Lüdig — kelle loomingu puhul peab eelkõige lähtuma kvaliteedist. "Ei saa ju loova inimese loomingut jagada elukoha järgi". Vaidlusesse sekkus **noorema põlve esindaja** Mart Maandi, kes leidis, et kogu **diskussioon "on haiglane". Ta ütles "Miks mu vanemad siis** põgenesid vabasse maailma kui siin polegi vabadust, mida võib näidata ja kuulata ja mida mitte."

Maandi arvustas ka teravalt Kultuuri Koondise suhtumist noortesse. "Teie räägite ikka noorte kaasa tõmbamisest. Mis teie noortega peale hakkate? Teie muud ei tee kui peate massiliselt 70, 80. ja 90. a. sünnipäevi. Kui keegi on Ameerikas ära käinud, siis räägib ta kohe oma muljeid. Eesti Algkoolist tuuakse sunniviisil õpilasi teie üritustele deklameerima . . ."

Sellele replikeeris tuliselt kohe Kalju Lepik, kelle tütar Aino on Eesti algkooli õpilane ja iluluge**misega tihti esinenud. Lepik tegi noormehele selgeks,** et **lapsi keegi deklameerima kirjandusõhtule ei sundinud.** Vastupidi, noored tulid ise ja tundsid esinemisest palju röömu ja uhkust. Juubelite kohta tähendas, ta, et need pole mitte ainult õnnesoovid teenekatele kultuurikandjatele, vaid ka kõrgekvaliteediga loomingu esitamine. Nii oli näiteks **Karl Ristikivi ettekanne** Marie Underi äsjasel juubeliaktusel "meisterlik essee." Kultuuri mõiste kohta tähendas luuletaja, et see mahutab niihästi noori kui vanu ja et kui noor astub EKK liikmeks, siis on ta "samavõrdne iga vanaga". Kõik noored on teretulnud Eesti Kultuuri Koondisesse.

Noorte olukorrast kõneles ka 21-aastane õhtugümnaasiumi õpilane Mart Kikerpuu, kes tegi kaasa "Juhansoni reisides". Ta ütles, et teatrit mängides õppis ta palju juurde, aga et paljud eesti noored häbenevad just oma puudulikku keeleoskust. Näitejuht Lensi Römmer, kes just hulkuti töötas noorte teatrihuvilistega ülalnimetatud näidendis, soovitas mitte noori eraldada, vaid et need "vanadega" kokku kasvama peaksid ka kultuuri alal. Mart Maandi soovitas omaltpoolt siin ellu kutsuda "Esto Power" Kanada eeskujul, et eesti noored mitte salaja ei oleks eestlased ega peaks ennast mingiks segarassiks.

Vanu eesti kirjanikke ja kultuuriüritusi kaitses veel Viljar Nairis, kes ütles, et meie kirjanikud ammu enne rootslaste omi olid angazheeritud ühiskonna probleemidesse ja et meie koorilaulud juba kuni 100 aastat tagasi olid sõna tõsises mõttes protestilaulud, "Katsume hoida noori ja vanu ikka koos ja mitte vaadata viltu juuste pikkuse või rootsi aktsendi peale," lõpetas V. Nairis.

Kultuuri Koondise endine esimees Boris Görman tähendas, et praegune aeg sobib noorte kaasa tõmbamiseks, kuna eesti noorus vöördub rootsi karvasest noorusest. Meie noored ei taha nii räpased olla kui nemad."

Kalju Lepik leidis, et kunsti ja poliitika eraldamine ei ole nii raske.

Pikk ja kohati tuline vaidlus lõppes mitme uue noore esitamisega juhatusse, kes ka kõik valimiste tulemusena sinna pääsesid. Ada Otema soovitatud noorteringide ellukutsumist ei toetatud, kuna arvati, et võib tulla üleorganiseerimine kultuuri viljelemise alal. Koosolek kinnitas üksmeelselt, et ei vajata vormilist otsust noorte kutsumiseks toimkondadesse. Koosolejaid nentisid rahuldusega noorte sügisese kunstinäituse kordaminekut ja soovisid taolise ürituse kordamist. Nii mõnedki lahkusid pikaleveninud koosolekult hilisõhtul pahameelega, et liiga palju oli" tolmu üles keerutamist" ja "tormi veeklaasis." Teised jälle arvasid, et oli hea kord" õhku põhjalikult puhastada"

KARIN SAARSEN

Thore Skogman TV 1-es

1/4 miljon maksuvabalt

(Nummerlotterieti peavõit)

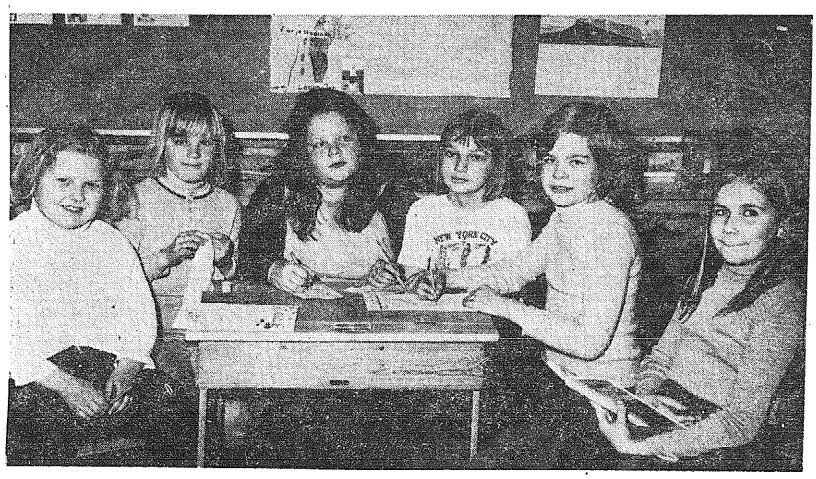
Algamas tõeline pidu TV 1-es Thore Skogmaniga Nummerlotterieti loosimisel.
80.000 võitu loosib Thore. Pluss üheksa preemiat. Läbilõikes võidab iga 5-es loos. Loosi hind 20 kr. Loosimine 30. mail. Osta numbriloose täna — õnne koos Thoregal

Nummerlotteriet

Penninglotterieti üks loteriidest

EESTI KULTUURI KOONDIS

Göteborgi Eesti Algkooli kevadpidu koos emadepäevaga toimub pühapäeval, 6. mail Gamlestadeni Medborgarhusetis. Algus Kangro Lundist. Õpilastelt kavas deklamatsioone, koorilaule, näidend ja muud. Pildil III kl. õpilasi kavaümbriseid joonistamas ja peoks muid ettevalmistusi sooritamas. Vasakult: Koidu Viir, Silvi Laks, Anne Auväärt, Evi Kaar, Anneli Laanep ja Linda Neemelaid. (EPL-foto: O. Kopler).

Kellele toetust, kellele mitte?

Lihavõtte ajal ilmunud pühade-ajaleht Pressextra, milline korduvalt varemgi on puudutanud Balti küsimusi, käsitles ka seekord Balti probleemi ühenduses Euroopa julgeolekukonverentsi eelkonverentsiga Helsingis ja leidis, et valitsusel, kes on toetuse annud kommunistlikule Põhja-Vietnamile, oleks põhjust välja astuda ka kommunistide poolt ikestatud naaberriikide Eesti, Läti ja Leedu huvides ühenduses julgeolekukonverentsi ettevalmistamisega. Inspireeritult sellest kirjutab alljärgnevalt August Ots, et "vabastusliikumistele" antav toetus tohiks kuuluda ka Balti vabastusliikumistele:

Hiljuti Oslos peetud Aafrika värviliste rahvaste vabastamise konverentsist osavõtjate esindajad siirdusid ühe Rootsi poolkommunistliku kirjaniku kutsel Stockholmi, kus neid võttis sõbralikult vastu Rootsi välisminister. Vastuvõtul kaebasid igaüks oma häda ja palusid Rootsi valitsuselt rahalist toetust vabadusvõitluse jatkamiseks.

Teatavasti on Rootsi sotsialistlik valitsus pidevalt rahailiselt toetanud rõhutud rahvaste vabasamist igasuguste nn. "juntadiktatuuride" alt, kuid samal ajal abistanud oma panusega ja hoiakuga kommunistlikke diktatuure vallutada vabu rahvaid kommunistliku ikke alla, nagu seda näeme Vietnamis.

Ajalehtede ja raadio teatel on välisminister sedakorda eriti rõhutanud ikestatud rahvaste vabastamise toetamist, milliseks otstarbeks on valitsus isegi suurendanud summasid 25 miljonilt 50 miljoni peale. Välisministri deklaratsioonist võis aru saada, et see toetussumma ei ole määratud mitte ainult Aafrika rahvaste vabadusvõitluse toetamiseks, vaid avatud ka teiste rahvaste vabadusvõitluse toetamiseks. Sellest on senini antud toetusi võitluse jatkamiseks Kreeka junta, Lõuna-Aafrika rassirezhiimi, Portugali koloniaalvõimu ja Franco diktatuuri kukutamiseks ja demokraatliku riigikorra kehtestamiseks neis riikides. Kuid Eesti, Läti ja Leedu rahvaste esindajad on ligi kolmkümmend aastat jatkanud oma rahva vabastamise võitlust Sovjeti sõjaväelise diktatuuri alt vabastamiseks, millist ikestust pole aga lühinägelikud poliitikud liiglaheduse tõttu märganud, nagu seda iroonilisel konstateerib lihavõtte pühade ajal ilmunud Pressextra. Palegi on nende rahvaste liikmed paguluses kannud aastakümneid riigimaksu kohustusi, millisest allikast on valitsus jaganud üheküljelt eelpool tähendatud toetusi, siis seda enam on ikestatud Balti rahvastel moraalne ja õiguslik alus saada osa riiklikust toetusest oma vabadusvõitluse jatkamiseks. Seda võimalust ei võiks põhimõtteliselt jätta kasutamata meie ja teiste Balti rahvaste võitlusorganisatsioonid. Nad peaksid esitama üheaegselt vastavad avaldused mitmemiljonilise summa saamiseks, et ei saaks keegi kunagi ütelda — miks teie pole esitanud vastavat nõudmist.

Selline taotlus peaks tooma selguse küsimuses — kes on õigustatud saama Rootsi riiklikku toetust ikestusest vabanemiseks ja kes mitte, või millistel motiividel toimub vahetegemine soodustatud ja ebasoodustatud rahvaste vahel. Selguse saamine on põhjendatud ka lähenevate riigipäeva valimiste tõttu, kuivõrd see senini ühekülgne riiklike toetuste jagamine on kooskõlas riigi neutraliteediga. **AUG. OTS**

Underit meenutati ka Eestis

Ka Tallinnas tähistati Marie Underi 90-ndat sünnipäeva. Korraldati isegi aktus, mis aset leidis Kirjanike maja saalis, mis mahutab ainult seda inimest. Aktuse avas Paul Rummo ja kõne pidas O. Jõgi "Keel ja Kirjandus" toimetaja.

Aktuse teises osas esitati luuletusi. Deklameerinud Paul-Erik Rummo naine, näitleja Viiu Härm. Ta esitanud vile Marie Underi luuletuse seas ka ballaadi "Tuudaimimarjad".

Tallinna Kunstihoones käib praegu kunsti kevadnäitus. Seal on ühe noore skulptori poolt välja pandud Marie Underi pea, mis valminud luuletaja noorepõlve pildi järele. Foto sellest skulptuurist ilmus märtsikuu "Loomingus".

Harri Olti uus trükis Tallinnast

N. Liidu eestikeelse propagandalehe "Kodumaa" järjekordse kaasandena saabus läände Stockholmis eluneva pagulashelilooja Harri Olti uus brošüür "Moderna estniska författare", mis varem on samas rezhiis ilmunud inglise keeles.

Ka sellele väljaandele lisandub pärast heliloojate, muusikaelu ning laulupidude käsitlust "Sovjetestlandi" tutvustamine, kuna alguses on autori endatutvustamine, kus öeldakse, et eesmärgiks on rootslaste huvi äratada.

Sa hääletad sääl kus sa oled kirjutatud 1. juunil

16. septembril on valimised. Vanasti hääletasid sa valimisdistriktis, kus sa elasid 1. novembril eelmisel aastal. Nüüd hääletad sa selles valimisdistriktis, kus sind on rahvaraamatupidamises registreeritud 1. juunil k.a. Et sinu uut aadressi jõutaks registreerida, pead aegsasti teatama kolimist. Seaduse kohaselt oled sa kohustatud seda tegema 15 päeva jooksul.

Lihtsaim moodus on järgmine: Täida posti blankett järelesaatmise jaoks (definitiv avflyttning). Anna blankett postil ära ja teade sinu kolimisest ongi tehtud. Nii folkbokföringule kui ka postile.

Kui rahvaraamatupidamine saab sinu uue aadressi, korraldatakse säält automaatselt uuele aadressile hääletuskaart, laste abiraha, haiguskindlustus, tulumaksuleht, maksutagastamine, sõjaväekohustuse teated jne.

Nii lihtne ongi teha kolimisteadet.

RSV RIKSSKATTEVERKET

Elukutselised õpingud?

Elukutselised õppekursused

Need kursused (tavaliselt 20 punkti) ülikoolide ja ülikoolifiliaalide juures on mõeldud kõrgemate õpingute lõpetamiseks, osalt ka neile, kes juba töötavad. Kursused on põhimõtteliselt vabad, kasutatakse reegleid laiendatud sissepääsuks: Administratiivne tehnika, Administratiivne uurimismetoodika, Tööturutehnika ja personaliadministratsioon, Arhiiviteadus, Dramaatika, Tervishoiu ja haiglaravi administratsioon, Informatsiooni metoodika, Turustamine ja tarbijaspoliitika, Keskkonna hooldus, Muuseumitehnika, Metsanduse tootmisõpetus, Transpordimajandus, Arengumaade küsimused ja abistamistehnika, Õpetusetehnoloogia. Peale selle on olemas **tehnilisi õppekursusi.**

Kombinatsiooniõpingud

(lühem elukutseline väljaõpe pärast gümnaasiumi) sekretärid, väljaõppe-administratsioon, revisjon, pangandus ja maksustamine, adeministratiivne süsteemitöö, personali administratsioon, vaba-aja juhtide väljaõpe, transpordi administratsioon, protsessi-programmeerimine.

Telli vajalikud broshüürid:

☐ Yrkesinriktade studiekurser
☐ Universitetsstudier
☐ Vidgat tillträde
☐ Kombinationsutbildning
☐ Behörighetsbestämmelser
☐ Ansökan till viss spärrad utbildning
☐ Naturvetenskapliga studier
☐ Samhällsvetenskapliga och jur. studier
☐ Studieval och arbetsmarknad, AMS
☐ Förändrat studiestöd, CSN
☐ Ansökningsblanketter
☐ Särskild inf. från ..... (studieorten)

.....
NAMN
.....
ADRESS
.....
POSTNR.POSTADRESS TELEFON

Skicka kupongen till Universitetskanslersämbetet, Box 16334, 103 26 Stockholm
Märk kuvertet "HT-73" **"EPL/ED 5/5 73"**

UKÄ informerar: UNIVERSITET HÖGSKOLA 1973

Diktaatoreid ei unustata
Stalini-Hitleri pärandid

Vastuvaidlematult on Hitler ja Stalin inimkonna ajaloo jõhkraimad türannid ja oleks põhjust nende mõlemi unustamiseks. Kuid ilmseltunustab inimkond üsnagi kergesti miljonid hävitatud inimesed ja diktaatorid tulevad uuesti tagasi kaasaja teadvusse, eriti kus N. Liit tasapisi "rehabiliteerib" hävitusrezhiimi juhti Stalinit ja viimane on läänegi kommunistide sektide juures jäänud suureks idoliks.

Stalini glorifitseerimine toimub selle taustal, et praegune N. Liit ja selle tungimine kaugele Euroopa südamesse on tema töö. Tema endine sõpruslepinglane ja samal ajal vaenlane Hitler aga kaotas sõja ja kogu pärastsõja aja on tema tegusid palju intensiivsemalt paljastatud kui kunagi Stalini omi. Aga ka tema "elab edasi".

Viimastel aastatel on paljud filmid, TV saated ja raamatud keerelnud Adolf Hitleri ümber, temale kuulunud esemed on kujunenud oksjonite suurimateks huviobjektideks jne.

Näiteks müüdi oksjonil — Arizonas — Hitleri luksusauto MERCEDES 750.000 krooni eest. Nii on siis Hitleri Mercedes (1941. aasta mudel) maailma kõige kallim pruugitud auto. Münchenis müüdi ühel oksjonil üks Hitleri köne konspekt 2.000 marga eest ja üks tema isiklikku allkirja kandev portree-foto (postkaart) 2.600 marga eest.

Pärsia lahe ääres asuv pisike sheigiriigike Adschman andis 1972. aastal välja kirjamargi, millel on Hilter ja Florentsi Teatro Laboratorio töi lavale dramatiseeringuna Hitleri raamatu "Mein Kampf". Lisaks esineb Hitler "kangelasena" ka kaugnägemises. Näiteks esitas Briti BBC 26-st osast koosneva Hitleri-seeria ja ITV esitas filmi "The Death of Adolf Hitler".

Kõik see soodustab Hitleri tagasipöördumist maailma teadvusse. Uhtlasi on Hitler taas äri, ja sõltuvana ärist ka reklaam. Näiteks oli 1971. aastal ajaloolase dr. Werner Maseri uurimuse "Adolf Hitler. Legende, Mythos, Wirklichkeit" (530 lk.) trükiarv 50.000.

Sügisel 1972 registreeriti USA kirjandusturul 19 uut väljaannet Hitleri kohta. Kuid erakordse menu saavutasid USA-s ka Hitleri elu ja saatust käsitlevad filmid "The Producer" ja filmkomöödiga "Springtime for Hitler" ning lavastus teatris "Hitler Dances". Kuid kõiketeletavana esineb siiski inglise mammut-film "Hitler — The last ten days", milles Hitlerina esineb Sir Alec Guinness.

Lääne-Saksamaal valmis jaanuaris 1973 Erwin Leiseri dokumentaalfilm "Mein Kampf. Der Weg in die Diktatur 1914 — 1933", mis koosnev 6 super-8-kasetist (hind 430 marka).

Sellest Hitleri "ülestõususust" kirjanduses ja filmikunstis kõneldakse lääne-saksa kriitikas kui hitlerismi renessaansist. Kuid ka kui võttest, et katta Saksa Liiduvabariigi kaldumist sotsialistlikust demokraatlast tunduvalt pahemale. Selle kohta ütles kirjanik Hans Habe: "Werden Linksextremismus verkaufen will, muss das Gespenst des Rechtsextremismus an die Wand malen" (kes tahab ekstremistlikku pahempoolsust levitada, peab tondi ekstremistlikust paremppoolsusest seinale maalima).

Kõige negatiivse kõrval võimaldavad uued uurimused ka Hitleri elu ja saatuse korrigeerimise. Enneköike täidab seda ülesannet Werner Maseri uus teos: "Adolf Hitler: Aufriss über meine Person" (Econ-Verlag, 1973), mille kirjutamiseks Maser kaustas USA valduses oleva Partei Peaarhiivi (Hauptarchic der Parte) materjale.

Need on dokumendid ja kirjad, mis NSDAP poolt hoiti täielikus saladuses. Ka avastas Maser partei päevaraamatu, milles kriitilisi märkusi Hitleri kohta. Ka hoiti selles arhiivis Hitleri haiguselood (arstide seletused ja kirjeldused), tema sõjaaja välisposti kirjad ja rida kirju varasemast ajast, mis kõnelevad Hitleri tegevusest kunstiõpilasena ning mis lükkavad ümber ka legendi sellest vaesusest, mis ümbritses teda nooruses.

Dokumendid ja kirjad, mis nüüd avastati, näitavad, et Hitler sai iga kuu isa pärandusest 58 austria krooni ja orvu rendisena veel 25 krooni. Uks algav jurist teenis siis 70 krooni, kooliõpetaja esimesel viiel teenistusaastal 66 krooni ja postlametnik 60 krooni.

Seega on seni Hitleri noorust iseloomustanud majanduslik viletsus ja nälg puhtal kujul vale. millega Hitler püüdis ilustada oma elulugu. Ka esinevad valena Hitleri tööaastad abitöölisena ehitustel ja tema viibimine peavarjutute kodus. Sõjaväeteenistusest kõrvalehoidmise eesmärgil ta registreeris enda küll peavarjutute kodu kasutajaks, kuid tegelikult elas Viini moodsas pansionis Männerheim, kus ta maksis ööpäeva eest pool krooni.

Lisaks oma rendisele müütas Hitler (peamiselt vahemeeste kaudu) ka oma akvarelle ja joonistusi. Nende tootmine oli siis ta peamine töö. Hiljem — näiteks aastal 1938 — maksid need akvarellid ja joonistused juba 2.000 — 8.000 marka, ja nüüd võidakse nende eest saada 25.000 — 50.000 marka. Suurima Hitleri kunstiteoste kogu (46 maali, akvarelli ja joonistust) omab nüüd inglasest kunsiliteoste koguja markii Bath.

Uute teoste tõttu, mis tänavu ilmuvad, kõneldakse Lääne-Saksamaal 1973. aastast kui Hitleri aastast. Ka möödub tänavu 40 aastat sellest, kui Hitler pääses võimule. Maseri uuele teosele lisaks ilmuvad tänavu veel Hugh Trevor-Roperi "Hitlers letzte Tage" ja Gerhard Boldti "Hitler — Die letzten zehn Tage" (mõlemad Ullsteini kirjastusel), ameerika ajaloolase Harold Deutschi "Entmachtung der Generale" (Diana-Verlag), USA psühhiaatri Walter Langeri psühhogramm "The Mind of Adolf Hitler" (Molden), ajakirjanike Uwe Bahnseni (Hamburg) ja James O'Donnelli (USA) "Zehn Nächte ohne Morgen", rida kordustrükke, Joachim Festi Hitleri uus biograafia (1000 lk.) ja rida teisi väljaandeid. Uldse ilmub 1973. aastal üle 50 Hitleri raamatu. Lisaks valmivad Saksamaal veel kaks filmi "Das bittere Ende" ja "Das Privatleben des Adolf Hitler".

Kõik need raamatud ja filmid kõnelevad sellest, millises rahutuses vaevleb taas Lääne-Saksamaa. On loomulik, et kõike seda soodustab ja süvendab sotsialistlik-liberaalse valitsuse idapoliitika, mis loob kõik need eeldused, et kõneldakse juba isegi diktatuuri vajadusest ja veendutakse, et parempoolne surve on vajalik pahempoolse olu lödvendamiseks (EPL/L).

Natsisuurused hiilgeajal seisavad rahvamassi ees, nende taga tervitab Hitler autost, mis nüüd pruugi tuna USA-s müüdi 750.000 (!) krooni eest.

H. LINK professor

Valitsus nimetas Linköpingi ülikooli neurooloogia professoriks ja ülikoolihaigla ülemarstiks Lundi ülikooli eestlasest dotsendi Hans Linki.

Hans Link on sündinud a. 1935 Tallinnas Arstieksamid sooritas a. 1962 ja saavutas med. dr. kraadi Lundi ülikoolis a. 1967. Järgmisel aastal nimetati ta Lundi ülikooli neuroloogia dotsendiks erialaga närvihaigused. 1963—65 töötas Umeå haigla neuroloogia kliinikus, 1965—67 ja 1969—72 Lundis, 1967—68 Malmö haigla sisehaiguste kliinikus ja 1968—69 Lundi ülikooli psühhiaatrilises kliinikus, olles praegu selle kliiniku ülemarsti abiks ja Lundi ülikooli kliinilise neuroloogia õppejõuks.

• Leinateated

Pittsburghis USA-s suri 15. märtsil Karl Kinkar.

Londonis suri 22. märtsil Harry Roopalu, sünd. 24. aprillil 1919 Tallinnas. Lõpetas Westholmi gümnaasiumi ja õppis õigusteadust Tartu ülikoolis. Oli sõjamees Teises maailmasõjas.

Leicesteris, Inglismaal suri 16. märtsil Kodula Saarep, n-na Krull, sünd. 5. mail 1920 Kuressaares.

EESTI KULTUURI KOONDIS
POSTGIRO 57588

OSKAR LILLENDAL:
Pool sajandit esimesest iseseisvuse laulupeost

Käesoleva aasta suvel möödub viiskümmend aastat mitmeti märkimisväärsest suursündmusest — esimesest iseseisvusaegsest laulupeost. Vabadussõda oli võidukalt lõpule viidud, maareformiga olid kümned tuhanded sõjast naasnud sõdurid, maatamehed ja mõisatöölised saanud kauaigatsetud sihile — olid saanud enda maalapi peremeesteks ja kultuurielu, mis kuus aastat kestnud sõja tõttu oli vaibunud, aistis värskeid hommikutuuli ja hakkas jälle röömsalt pulbitsema.

Kohe kerkis ka mõte laulupeo korraldamiseks. Uks meie esimese iseseisvusaegse laulupeo juhtidest ja organisaatoritest — Anton Kasemets, kes veel möödunud aasta suvel juhatas Torontos Eesti Päevade puhul peetud laulupeo üldkoori, kirjutas 1923 a. laulupeost nende ridade kirjutajale:

"Esimene omariiklusaegne üldlaulupidu evis meie laulupidude ajaloos erilist tähendust. Sellepärast on tele lauljaskonna (s.t. Rootsi eesti lauljaskonna — O.L.) kavatsus tähistada selle 50-ndat aastapäeva juubelilaulupeoga igati õigustatud ja ma soovin sellele ilusale ettevõttele kogu südamest täielikku ja igakülgset õnnestumist.

Pikk sõjaaeg oli mõjunud hävitavalt meie kooridele: sagedased mobilisatsioonid olid viinud üha enam meeslauljaid kooridest sõjatandrile, mille tõttu koorid hakkasid kiratsema või lõpetasid tegevuse hoopiski. Pärast sõdade lõppu arenes kooride taaselustumine ja kosumine, eriti maal, väga visalt, sest oldi ju esmajoones tegevuses üldiste sõjahaavade parandamisega. Laulupidu pidi selleks võimsa tõuke andma, pidi aga ka vabaks ja iseseisvaks saanud rahva vägevaks võiduhümnis kujunema.

Oli selge, et neid sihte oli võimalik saavutada vaid rangelt sihiteadliku ja süstemaatilise abistamistööga laulupidu korraldavast keskusest — Lauljate Liidust. Ainsana laulupeo üldjuhtideks valitud kutselistest muusikutest Lauljate Liidu juhatuses, langes selle abistamistöö ja õieti kogu laulupeo kunstlilise osa ettevalmistamine, plaanimine, korraldamine ja juhtimine, suures osas ka teostamine kogu selle raskuse ja vastutusrikkusega minu peale.

Ja kuna see oli mulle, noorele muusikule, esimeseks seliseks suureks ülesandeks, siis andusin ma selle läbiviimisele kogu oma noorusliku innu ja energiaga.

Ergutavad kirjutused ajalehtedes, juhendavad ja selgitavad ringkirjad kooridele, instrueerimiskursused koorijuhtidele suuremates keskustes, ja siis eelproovid kooridele, milleks kogu maa oli jaotatud viiekümneks eelproovide piirkonnaks ja kusjuures iga keskus sai kaks proovi. Laulupeoeelsel aastal, näiteks, oli mul ainult üks vaba pühapäev, — kõigil ülejäänutel olin ma kusagil eelproovi juhatamas.

Sellise süstemaatilise abistamis — ja ettevalmistustöö tulemusena õnnestus esimene iseseisvusaegne üldlaulupidu kunstiliiselt üle ootuste hästi. Ja kavad, mis ma selleks välja töötasin ja rakendasin, on olnud selest peale hea eduga kasutamisel kõigi järgmiste laulupidude ettevalmistamisel.

Sellepärast on mälestused selest laulupeost mulle eriti kallid. Kirjutada neist juubeli-laulupeo albumis, nagu Sa seda soovid, ei ole sugugi kerge, kuna meenutamine selles minu osa võib tunduda endakiitusena. Ent ma püüan vältida seda ohtu nii hästi kui võimalik. Mulde — ma olen vist selle ajaloolise laulupeo tegelikest korraldajalst ja läbiviijaist, üldjuhtidest ja Eesti Lauljate Liidu juhatusliikmetest ainukesena elus. Ja loodan seda olla ka juubelilaulupeo teokssaamisel. Seni kõike head!"

Toronto Vana Andrese kiriku saalis peetud meeskooride peaproovil Ülemaailmsete Eesti Päevade laulupeo eel ütles A. Kasemets: "Ma arvan, et see laulupidu jääb mulle viimaseks juhatada..."

Kui ta aga laulupeol juhataja pooduimile astus ja laulukohin läbi suure Toronto maailmanättuse messihalli kohises, jäi siiski selline mulje, nagu polniks kaua sellest ajast, mil ta Kadrioru lauluväljakul, mille lava karl Burmani kavanduse kohaselt oli äsja valminud, oli tõstnud taktikepi, et lasta kõlada ühe vabanenud rahva laulul. 1917 aastal oli eestlaste poliitiliseks maksimaalprogrammiks autonoomia Vene riigi koosseisus.

Kuid aasta hiljem olime selle riigiga sõjas, et sanktsioneerida iseseisvust ja kaks aastat hiljem olime iseseisvad — kes võib kinnitada, et veel sellel kümnendil ei võiks kõik eestlased laulda järjekordselt vabaduse laulupeol?

Asutati M.Pommeri nim. fond

GÖTEBORG (EPL) — Möödunud aastal otsustati Göteborgi Eesti Seltsi erakorralisel peakoosolekul asutada seltsi juure Martin Pommeri-nimeline mälestusfond, mille põhikapitali moodustavad Pommeri kinnisvarade müügist saadud summad. Teatavasti testeeris Martin Pommer oma varanduste pärijaks Göteborgi Eesti Seltsi, mille esimeheks ta ise oli ligikaudu 20 aastat.

4. aprillil olid Eesti Seltsi juhatuse kutsel koos noorsoo-, kultuuri- ja kasvatusalaga tegelevad isikud, kes seadsid seoses fondiga üles vajalikud sihtjooned ja leidsid, et fondi tegevuspiirkond peaks jääma identseks Eesti Seltsi tegevuspiirkonnaga, s.o. Göteborg ja selle ümbrus. Fondi üldeesmärgiks seati eesti noorte, koolinoored kaasa arvatud, toetamine kas preemiate või stipendiumide näol, kusjuures on tingimuseks eesti keele oskamine.

Mälestusfondi statuudi väljatöötamise teostab kolmeliikmeline toimkond, kuhu kuuluvad Heino Riomar, Elmar Aibast ja Arvi Moor. 4. aprilli koosolekust osavõtjad tulevad uuesti kokku 16. mail, et teha lõplik otsus koostatud statuudi kohta.

Kohvikupill Tartust Eduard Ole mälestusteosest "Suurel maanteel".

Ed. Ole Suurel Maanteel Juubeliks memuaarteos

Eesti kunsti üks vanameistreid, Eduard Ole, saab Stockholmis 20. mail 75-aastaseks. Tegemist on aga erakorraliselt noorusliku ja vitaalse 75-aastasega, nii et õieti tuleks kahelda, kas kalender ei valeta. Kadunud hõimusõber ja soomeugri keeleuurija professor Lauri Kettunen ütles kord Eduard Olega esimest korda kohtudes: "Tuntud mees, aga nii noore välimusega". Ka praegu võiks ütelda, nii vana meister, aga sellegipoolest nii noor isiksusena. Eduard Ole on küll paar aastat juba pensionil — seda pensioneerimist lükati tal korduvalt edasi — kuid maalijana ei ole ta kaugeltki pensionil. Ja esmakordselt ka kirjamehena, sest juubeliks on Eduard Olelt ilmumas mälestuslik, tema oma poolt illustreeritud kaheköiteline teos.

Ent laseme vanameistril Eduard Olel endal jutustada:

— Kõik ootavad põnevusega Teie raamatut. Kas te mõne sõnaga ei tutvustaks seda hr. Ole?

— Minu raamatu pealkirjaks on "Suurel maanteel", mis õieti sümboliseerib eluteed, sest õieti on tegemist memuaaridega, kuigi see samal ajal näitab ka kogu seda kultuurilist tausta, mida eesti novaatorlikel kunstnikel tuli läbi elada. Ühtlasi on raamat ka minu üksikute teoste saamuslugu, käsitades ajavahemikku tsaarirezhiimist kuni tänapäevani. Puudutan peale kunsti ka teisi kultuurialasid ja kuidas ma noorena kõike seda üle elasin. Muidugi annan ka fakte oma elust, kuid kuidagiviisi mitte kuiva traktaadina — jutustan nii lõbusaid kui kurbi episoode. Raamat ilmub kahes köites kokku umbes 400 leheküle ulatuses ning umbes kolmekümne illustratsiooniga minult endalt — esinen siin muide esmakordselt otsese kunstilise raamatuillustraatorina, varem olen joonistanud küll raamatukaasi. Kirjastaja olen ise, lay out on minult endalt ja loomulikult ka riisiko. Eesti Kultuuri Koondis on mind lahkesti abistanud ja aitab ka raamatu levitamisel. Nemad võtavad ettetellimisi vastu. Ma usun, et raamat jõuab lugejateni juba minu juubelisünnipäevaks.

— Kas olete ka varem tegutsenud kirjamehena?

— Kirjutasin kodumaal reisimälestusi ajalehtedele, muidugi olen kaastööd teinud ka kunstiajakirjadele.

— Ütlesite, et nimi "Suur maantee" sümboliseerib Teie eluteed. . .

— Jah — see on ühe väikese mehe rännak, kes kuuleb kõneldavat Roomast ja hakkab sinna liikuma. Teel juhtub palju. Minu maantee algas Valgast, kus üles kasvasin. Selle tee ääres on rohkeid peatusi, kohtamisi, muljeid ja mõjutusi. Seal on kaasköndijaid kunstnikke ja kultuurisiksusi.

— Kuidas tundub kätte võtta sulge pintsli asemel?

— Ma kirjutan ainult siis, kui mul on midagi südamel, midagi ütelda. Asi ei olene mitte ainult kirjutamisest, vaid sellest, mida sa kirjutad.

— Olete alati vahet teinud kunsti ja leivatöö vahel. Kui nüüd noorusliku pensionärina tagasi vaatate sellele leivatööle, siis võiks küsida, millised on mälestused sellest?

— Mälestused on head, sest töö Nordiska Museet'i rahvateaduse Instituudi juures meeldis hästi. Oli ju tegemist minu kutsele nii lähedase tegevusega — tehnilisте raamatuillustratsioonide joonistamine. Olles kuulsa etnoloogi prof. Sigurd Eriksoni üks assistente, oli mul töökohal alati tegemist ka kaasmaalasist töökaaslastega — dr. Erik Laid, lic. Hagar, dr. Ilmar Talve, prof. Gustav Ränk. . . Koostasime kultuuriajaloolist atlast, mis jäädvustab vana, kaduvat rootsi ehituskultuuri. Majade plaanid, läbilõiked, interiöörid — neid joonistasin mina. Mis aga meelejäävaim oli: sagedastel väliтöödel puutusin kokku rootsi inimestega. Sellistega, kes ei ole suurlinnamiljöödest rikutud. Nendega oli mul kontakt igal suvel ja üle kogu Rootsi. Leivatöö õpetas mind seda maad paremini mõistma ja tundma 25 pika aasta kestel.

— Aga päristöö?

— Jah maalimine. Seda ei jätnud ma unarusse. Olen selle aja jooksul korraldanud 4-5 separaatnäitust ja osa võtnud paljudest üldnäitustest. Tulemusena olen vastu võetud Rootsi Kunstnike Liitu ja pääsenud ka kunstileksikonidesse. Mu töid on palju erakogudes ja Värmlandi muuseumis.

— Miks just Värmlandis?

— Oma leivatööl töötasin sageli Värmlandis koos Värmlandi muuseumi juhataajaga, kelleks oli endine Tartu ülikooli kunstiajaloo professor Helge Kjellin. Tema tegigi mulle ettepaneku, et esineksin sealses muuseumis ja mitmed eksponaatidest osteti muuseumile.

— Eesti Teaduslik Selts kuulutas välja võistlustöö Teie loomingu uurimiseks. Millised on Teie loomingu iseloomustavamad järgud?

— Puudutan neid perioode ka oma raamatus. Pagulasaega kokku võttes pean ütlema, et pärast Soomes viibitud aastaid, kus ma olin puhtakujuline portretist, võlus mind Rootsi saabunult eriti Lapimaa, mis resulteerus reas pointellistlikes värvisillerdustes, mis aegamööda muutusid jämedakontuurilisemaiks kompositsioonimaalinguteks. Lapi-perioodi jätkuks on öieti ka mu Norra-periood. Sooritasin sinna viis reisi, neist esimese koos kadunud dr. Laiuga, hiljem üksi. Mind võlus magnifiikne loodus, samal ajal aga ka norra kirjandus, kunst ja inimesed. Pean näit. Oslo raekoja kunstilist väljatöötust võrreldavaks kuulsa Sixtuse kabeliga — see on Põhjala Sixtuse kabel. Maalisin Norrast rohkeid maastikke. Ja nüüd olen tagasi jõudmas oma lähtepunkti. . .

— Sealt, kus algasite oma maaliga "Reisijad"?

— Jah. Lähen tagasi laiapinnalistele vormivoltüümidele, millised on üles ehitatud musikaalsele värvilisusele enamvähem dekoratiivsel printsiibil. Kui aega jätkub, siis näitan seda järgmisel näitusel.

— Millal?

— See on veel problemaatiline. Näitus on mul nii ütelda varuks tagataskus, sest leian, et mul on paljugi veel ütelda. Kui see toime tuleb, siis mõnes rootsi salongis. Esimesed kaheksa põhitööd on mul juba valminud. Kuid näituse ettevalmistamine on ju nagu romaani kirjutamine, mis nõuab läbimõtlemist. Ja siis täiendan kõike seda sajakonna guashiga, maalitud samas laadis ja stiilis.

— Teid on ikka veel näha Kunstiakadeemias joonistamas?

— Olen alati seal käinud modelle joonistamas, et joon oleks "käes". Kunstnikuga on nagu viiuldajaga, ta peab oma oskust alati vormis hoidma. Oskust jõonistada.

Vestles: JUHAN KOKLA

— — —

● New Yorgis abiellus Alar Elmo Arras Jane Elizabeth Gunziga. Peigmees töötab tsiviilinsenerina General Electricu juures.

Kultuurikoondis aktiviseerima noori oma töös

Eesti Kultuuri Koondis 9. aprilli üldkoosolekul valitud juhatus, milline teatavasti tunduvalt noorenes kolme nooremapõlve esindaja sissevalimisega, pidas oma esimese koosoleku 24. aprillil, kus toimus ametite jaotamine ja toimkondade juhatajate valimine. Esimees Leonid Laid valiti teatavasti otse tagasi üldkoosoleku poolt. Ametite jaotamisel korras tulid abiesimeesteks Teodor Künnapas ja Kalju Lepik, peasekretäriks ja informatsioon Elmar Pettai, majandusjuhatajaks — laekuriks Leo Urm, juhatuse sekretäriks Ada Otema.

Toimkondade komplekteerimise ja juhatamise võtsid endile:

Kirjandus — Karin Saarsen, kujutavkunst — Otto Palju, muusika — Harri Kiisik, noortetoimkond — Mari Kiiman ja Mart Kikerpuu, teater — Lensi Rõmmer-Kuus, üldaktsioonid — Sigrid Viksten, juriskonsult — Leo Parre, heliarhiiv — Viljar Nairis, rahvakultuuri küsimused — Gustav Ränk, filateelia — Hans Kröndström.

Käesoleva aasta tegevuskavas mainiti juba jaanuaris toimunud EKK aastapäevakoosviibimist, Marie Under 90.a. sünnipäevaaktust, Helmi Mäelo 75.a. sünnipäeva koosviibimist.

Edaspidi on kavas 1.- 8. juunini (VII Laulupeo ajal) Eesti Majas Tiiu Kadaka akvarellide näitus, kus kunstnik esineb 20-22 tööga. Tiiu Kadak elab Lõuna-Aafrikas, kuid viibib näituse ajal Rootsis. Näituse avamine toimub reedel, 1. juunil kell 18, avasõna Eevi Endilt. Näituse ajal toimub ka eesti raamatute väljapanek eesti Majas ja lühiülevaade pagulaskirjandusest 1972-1973, naisorganisatsioonide vastuvõtu ajal 3. juunil, (korraldajad V. Poska-Grünthal ja Meeri Mamberg).

Sügisesel poolaastal on kirjandusõhtu ning kirjanike juubelite tähistamine. Novembris raamatukuu koos eesti raamatunäitusega. Kunstitoimkond aitab kaasa Soome kunstniku Sirkku Koivu kunstinäituse korraldamisele Eesti Majas 21-30 oktoobrini.

Aarne Viisimaa 75.a. sünnipäeva tähistamiseks toimub koosviibimine 18.nov. Eesti Majas koos EELK — St. koguduse ja EKK ühisel korraldusel.

Lensi Rõmmeri 70.a. sünnipäeva tähistamiseks korraldatakse teatriõhtu 8. dets. Scalateatris, kus esiklavastamisele tuleb Voldemar Õuna 2-vaatuseline näidend "Teisel pool tõusu".

Kultuurifondi auhind kr. 3.000:- jagati jaanuaris võrdses osades kirjanike Helmi Mäelo ja Albert Kivikase vahel. Els Kaljot-Vaarmani Sihtkapitali summadest said stipendiume Kristiina Aunver ja Jaan Selm, kumbki kr. 1.000:-. Toetusena ÜEP-72 osavõtmiseks said Lehti Aug, Harri Kiisk, Alfred Pisuke, igaüks kr. 700:-.

Graham Greene reis Eestisse

LONDON (EH) — Inglise suurlehe "Daily Telegraphi" lisaväljaanne magasini kujul, avaldab praegu kuulsa kirjaniku Graham Greene'i mälestusi, milledest selgub, et kirjanik on enne Teist maailmasõda veetnud kaks nädalat Tallinnas. Ta märgib m.h., et Eestis oli elu väga odav ja meenutab, et Briti konsul ainult 600-naelase aastapalga juures sai poole sellest saata oma emale Inglismaale toetuseks.

Graham Greene tutvus inglise konsuliga (kes enne Esimest maailmasõda oli olnud anglikani vaimulik, peale sõda pidi usku vahetades katoliku preestriks saama, kuid tegeles siis hoopis relvade smugeldamisega). Riiast Tallinna lendaval lennukil. Konsulist räägib ta veel nii palju, et tal on olnud Tallinnast väike korter koristajaga ja maal suvemaja. Graham Greene arvab, et venelaste sissetulekul kaotas konsul oma kodu. Ta tunnistab: "Aga venelased ei tundunud meiel noil päevil hädaohuna — meie silmad olid Saksamaal!" (30 aastat hiljem sai Greene nüüd 80-ne aastaselt endiselt konsulilt kirja Inglismaal)

Tallinna kirjeldusel Greene pikemalt ei peatu, aga märgib, et ta otsinud tagajärjetult Tallinnas ühte lõbumaja, mille pidajateks pidi olema 300 aastat üks ja sama perekond. Sellest jutustanud talle Inglismaal paruness Budberg. Aga kuna sarnast ajaloolist bordelli Tallinnas ei olnud, jäi see ka Graham Greene'il avastamata.

Moira Budberg elab praegugi Londonis ja on tuntud kujuks inglise kirjanduse ja filmi ringkondades. Ta pärineb vene jõukast töösturite perekonnast. Abiellus enne revolutsiooni balti paruni Budbergiga ja põgenes temaga revolutsiooni puhkedes Eestisse, kus parun joomise läbi väga maha käis. Ta laskis end mehest lahutada. Tutvus Maksim Gorkiga selle Euroopa reisul ja temast sai vene kirjaniku elukaaslane, kellega ta ka N. Venemaale tagasi läks. Kui inglise kirjanik G.H. Wells Venemaal käis, armus ta suurde, mahedate ja pruunide silmadega intelligentsesse Moira Budbergi ja viimane jättis Maksim Gorki maha ja tuli Inglismaale, kus ta oli H.G. Wellsi elukaaslaseks, kes talle ka surres raha pärandas. Moira Budberg oli aastaid mitme filmiühingu käsikirjade lugeja ja tema nõuannet kasutatakse vene-aineliste filmide tegemisel.

Ali ei lähe Eestisse

NEW YORK (VES) — Poksi eksmaailmameister Muhammed Ali (Cassius Clay) jutustas USA spordiajakirjanik Durslagile, et teda on kutsutud osa võtma poksipidustustest Eestis.

Ali, olles ilmselt uhke omageograafilistele teadmistele, seletanud, et "Eesti asub Venemaal" ja arvanud, et seal poksimine oleks midagi muud kui esinemine tavalise ameerika poksipubliku ees: "Ma tahaksin näha teistsuguseid inimesi, kes kannavad teistsuguseid riideid ja kõnelevad teist keelt", ütelnud Ali, kes aga siiski, nagu kirjutisest edasi selgub, Eestisse ei lähe. "Spordisõbrad Eestis teeksid paremini kontsentreerides oma huvi jalgpallile", lõpetab Durslag oma artikli.

— — —

Külastage
EESTI MAJA
WALLING. 34-I

Baltikum tulipunkti A. Küngi uus raamat

Järjekordse teosena Andres Küngi sulest on Aldus/Bonnier-kirjastuse väljaandel Stockholmis ilmunud raamat "Vad händer i Baltikum?" Pealkirjaga tõstetud küsimus — Mis toimub Baltikumis? — on põhiteemaks, mida autor analüüsib hoolikalt mitte ainult oleviku, vaid ka ajaloolise mineviku ja võimaliku tuleviku seisukohast.

"Vad händer i Baltikum", Andres Küngi uus raamat, tahab äratada rootslaste ja üldse läänemaailma huvi Balti riikide saatuse vastu.

Raamatu 274 leheküljest on 233 pühendatud sisulisele tekstile, andes ülejäänuis ruumi lisadele, selgitavatele märkustele ja kasutatud kirjanduse loetelule, mis hõlmab üle kahesaja teose ja ümmarguselt kolmkümmend ajakirja ning aastaraamatut mitmes keeles.

Oma eessõnas raamatule märgib Andres Küng, et kui tal 1970 suvel avanes võimalus külastada oma vanemate kodumaad, siis oli kahe reportaazhireisi üheks tagajärjeks debatti äratanud raamat "Estland — en studie i imperialism" (Aldus, Stockholm 1971), mis on nüüd ilmunud ka saksa ja islandi keeltes. Sest saadik pole ta nõukogude ametivõimudelt enam saanud luba Baltikumi külastamiseks, kuid see keeld ei saa teda sundida vaikima. Nüüd ilmunud uue raamatu kirjutamiseks on kulunud kaks viimast aastat.

Erinevalt eelmisest raamatust on nüüd peale Eesti käsitletud ka Lätit ja Leedut. Kogu Baltikumi käsitlemine ühiselt on õigustatud põhjusel, et kolme balti rahva ajalugu käesoleval sajandil on ühesugune. Autor avaldab lootust, et tema raamat aitab inimestele läänes meenutada kolme unustatud euroopa rahvast: eestlasi, lätlasi ja leedulasi.

Teise eessõna raamatule on kirjutanud Alvar Alsterdal, rootsi tuntumaid eksperte Ida-Euroopa asjades. Ta nendib kolme balti riigi anastamist N. Liidu poolt vastavalt Saksa-Vene 1939 pakti salajasele lisaprotokollile, mis avas tee nõukogude ekspansioonile. Sest saadik aga on balti nõukogudevabariigid tema arvates status quo üheks osaks Euroopas, mida keegi ei looda uneski kummutada.

Kuna mingi välismaine avalik arvamine ei näi suutvat nõukogude vägesid Tshehhoslovakkiast välja tõrjuda, siis võivat veelgi vähem loota, et N. Liit ettenähtavas tulevikus loobuks oma tähtsatest lääneprovintsidest. Aga kõigest sellest hoolimata peab ometi olema lubatud meenutada seda, kuidas praegune status quo tekkis, ütleb Alsterdal edasi.

Läänes on kahtlemata liiga suur kalduvus nõukogude ajalookirjutamist tagantjärele heaks kiita. Vähemalt sel põhjusel on Andres Küngi raamat ülimalt kasulik, kuna ta tungib väga sügavale ja toetub seejuures rikkalikule allikmaterjalile, mis sageli on vähe tuntud isegi lääne ekspertidele nõukogude asjus.

Alsterdal peab lõpuks väga tähtsaks Küngi väidet, et Rootsis ja mujal tekkinud segadust arusaamisel olukorrast Baltikumis on põhjustanud "juhitud uudistevahendamine" sealsetest nõukogude vabariikidest, kus rootsi massmeediumidel pole isegi niisugust liiklemisvabadust, nagu neil seda on olnud sõjaaegses Lõuna-Vietnamis. Nähet võib nimetada "idapoolseks süstimiseks", millele peab leidma mõnd vastukaalu. Sellisena on Küngi raamatul väga suur tähtsus. Seda peab nentima isegi siis, kui tema hinnanguid kõigis punktides ei jagata.

Andres Küngi raamatut lugedes jääb siiski küsitavaks, kas seal üldse on mõnd hinnangut, millega ei saaks nõus olla. Nagu autor ise tähendab, on tal eesmärgiks olnud kirjutada provokatiivset, kuid mitte propagandalist raamatut, et tuua informatsiooni ja äratada vaidlust ja avalikku arvamist.

Raamatu esimene ja viimane peatükk on mõeldud poleemilise panusena debatti. Ülejäänud osa raamatust on ta püüdnud kirjutada nii igakülgselt ja asjalikult kui võimalik. Seatud eesmärgi on autor tegelikult ka saavutanud alates esimesest peatükist, mida ta nimetab poleemiliseks. Selles kõneldakse puudulikest teadmistest Baltikumi kohta, selgitatakse selle põhjusi, rootsi vaidlusi ja silmakinnipigistamist. Samas tõstetakse küsimus, miks Baltikum on huvitav ja millises perspektiivis ta on vaadeldav.

Poleemilisele sissejuhatusele järgnevalt tuuakse raamatus lühike kronoloogiline ülevaade balti ajaloost 12. sajandist alates, käsitledes kordamööda vööraste võimude valitsemist Baltimaadel, nende iseseisvuse saavutamit saavutamist ja elu vabariikidena kuni nende anastamiseni N. Liidu poolt, millega käis kaasas kommunistlik terror, kolme rahva massiline küüditamine ja vangistamine, mis kutsus välja passiivse vastupanu ja verise sissisõja.

Ajalooline tagasivaade ulatab 1972. aastani, hõlmates niiviisi sündmusi ka pärast Teist maailmasõda. Vastavates peatükkides kirjeldab Küng baltlaste elujärje kujunemist ida ja lääne vahel, nende väljaõpet ja indoktrineerimist, kirjandust partei tingimustel, majanduslikku olukorda, usku ja tagakiusamist, partei heitlust rahvuslusega, ähvardavat vähemussejäämist oma kodumaadel ja kõigest hoolimata püsivat lootust tulevikule.

Raamatu sisuline osa lõpeb ülevaatega, kuidas sissisõda muutus passiivseks vastupanuks ja kuidas on lugu inimõigustega Baltikumis, tuues selle kohta terve rea konkreetseid näiteid.

Andres Küng lõpetab oma raamatu poleemilise peatükiga, milles ta lükkab ümber seitse müüti. Ta peab seda vajalikuks nimelt põhjusel, et diskuteerides balti küsimusi reas maades pole ta kuskil olnud üllatatud nii jämedatest väärarvamistest nagu Rootsis. Teadmatus on eelarvamiste allikaks ja sellele aitab kaasa balti ajaloo ümberkirjutamine vastavalt kommunistliku partei direktiividele.

Viienda müüdina lükkab Küng konkreetselt ümber väite, et balti maad on liiga väiksed iseseisvaks eluks. Kuuendaks tõrjub ta müüti, nagu oleksid iseseisvad balti riigid liiga suureks julgeolekuriisikoks N. Liidule. Ja lõpuks kuulub seismenda müüdina ümberlükkamisele väide, nagu oleks vaba ja iseseisev Baltikum tänapäeval mõeldamatu.

See on suur, asjalik ja paljukülgne töö, millega Andres Küng on väga edukalt toime tulnud. Lisaks tema eelmisele teosele Eesti kohta aitab uus raamat kahtlemata suurel määral kaasa, et Balti riigid tõusevad taas tulipunkti maailma poliitikas, kus neid vahepeal on kiputud ustama. Igaüks meist võib seda liikumist soodustada, levitades raamatut kõigi lähemate ja kaugemate tuttavate ja sõprade hulgas.

A. KRISTIAN

Saksa saadik Eestist pärit

WASHINGTON (VES) — Lääne-Saksa liiduvabariigi uueks suursaadikuks Washingtoni nimetati Berndt von Staden, 53 a. vana ja kes on sündinud Eestis baltisaksa perekonnast. Perekond lahkus Eestist ümberasumisega.

Von Staden on varem Washingtoni suursaatkonnas töötanud viis aastat saatkonnanõunikuna. Washingtoni-saatkonnas on ka varem olnud baltisakslasi — üks Stackelbergidest ja üks madalam saatkonnaametnik.

SIIT ja SEALT

ANNE-MARI HORM-ASKER, näitlejatar, tantsijatar ja eesti algkooli õpetaja, on kaastegev rootsi raadiosarjas "På liv och död" (programm nr. 1).

Eestirootsi mälestusi Eesti riigi loomiselt

Svenska Dagbladeti 17. aprilli lehes kirjutab Ingeborg Mihkelson (n-na Pöhl) Baltikumi saatusest ja selle peegeldustest eestirootsi rahvusgrupile Eestis, väljudes televisioonis näidatud sakslaste poolt valmistatud Baltikumi filmist.

Ingeborg Mihkelson jutustab, et tema isa Hans Pöhl, üks Eestis elanud 8.000-st eestirootslasest, sai aastavahetusel 1917/18 ülesande sõita Rootsi, et siin muretseda rootsi valitsuse abi sissetungijate ja rõhujate vastu. Ta jutustab:

— Meenub, et meie, tema perekond, olime väga mures selle reisi pärast, kuna Läänemeri oli mineeritud. Võttis veidi aega kuni ta tagasi tuli teatega, et neutraalse Rootsi valitsus ei saa meid abistada, kuid tagasiteel üle Soome saanud ta sealt lubaduse abi andmiseks.

Siis järgnes Eesti Vabadussõda ja 24. veebruaril 1918 proklameeriti Eesti iseseisvus. Minu isa, kes töötas kaasa valitsuse moodustamisel, viis läbi Eesti Vabariigis seaduse, millega sealsed vähemused, s.t. rootslased, venelased, sakslased ja juudid said oma koolid, usuvabaduse jne. Mul meenuvad veel isa kohtamised terve rea riigirootslastega juhtivatel kohtadel, nende hulgas riigipäevaliige Östen Undén. Teiste hulgas nimetas ta ka prof. Vilhelm Lundströmi Göteborgis, kellega kokku leppides oli moodustatud Riksföreningen för Svenskhetens Bevarande i Utlandet.

Meie, vöörsil asuvad rootslased, olime uhked omarahvusele, uhked, et säilitasime oma rootsi traditsioone ja asetasime aukohale rootsi keele.

Eesti taolisel väikesel maal kõneldi kolme keelt, kuid rootsi kodudes kõneldi seejuures alati rootsi keelt. Ja nii säilitati rootsi keelt läbi aastasadade. Eestirootsi saatel kõneldi väga vanaaegset rootsi keelt, kuid pidulikel juhtudel, näit. kui riigirootslased tulid külla, kõneldi ka kõrgrootsi- või riigirootsi keelt, sageli sõnavaraga, mis otseselt oli võetud piiblist kui õpperaamatust.

T. Kivikas aatomikongressil

LUND (EPL) — Rootsi jõudis tagasi tuumafüüsik dr. Tõivelemb Kivikas koos tema arstist abikaasa Tiinuga, olles Lundi ülikooli ülesandel osa võtnud USA-s Kalifornias Montereys toimunud aatomfüüsikute rahvusvahelisest konverentsist. Reis kestis kolm nädalat.

Konverentsil arutati tuumareaktsioonide rakendamise küsimusi. Kokkutulekul oli 24 maa esindajaid. Tõivelemb Kivikas esines ettekandega: Uraani killustamise reaktsioonid.

Tõivelemb Kivikas, kes on kirjanik Albert Kivikase poeg, töötab Lundi ülikooli juures dotsendina ja lektorina.

Pärast viis päeva kestnud konverentsi külastasid Kivikased San Diegot ja Miamit ning sõitsid siis Ühendriikide pealinna Washingtoni ja lõpuks New Yorki, et tutvuda muuseumidega, kultuurivaradega ja vaatamisväärsustega.

● Viiekuuselt külastuselt Austraaliasse jõudis tagasi pr. Frieda Villmann. Ta peatus Sydneys.

Hundud-hellakesed käisid "karukoopas"

Tujukas aprillikuu ilm näitas ennast oma kõige paremast küljest kui kõikide Stockholmi lipkondade hundud jahellakesed laupäeval, 7. aprillil, kogunesid ühisele väljasõidule Järvafältetile. Sihtkohaks oli Karu lipkonna "karukoobas" Väsbys — vana sõjaväe söökla, millest pika vaevanägemise järele juba asja hakkab saama ja mis oma suure põrandapinna tõttu hästi sobib sellisteks rohkearvulisteks kokkutulekuteks.

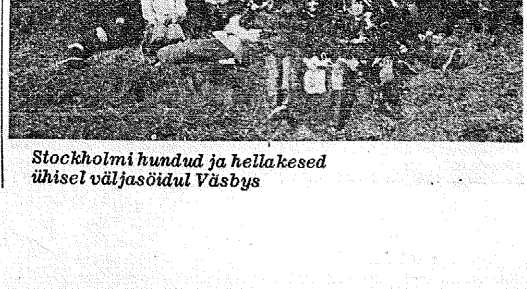
Peale mõnda tubast mängu algas hundujuht Lembit Klemmeri poolt korraldatud pikk ja huvitav metsamäng, mis peale loodusetundmise ka omajagu osavust nõudis, nagu näiteks päästenööri viskamist ja sõlmede tegemist.

Metsast tagasijõudnuid ootas maja taha süüdatud lõkketuli, mille ümber varsti kõik hundud ja hellakesed koos juhtidega istusid ja üksteise võidu vorsti küpsetasid. Kellel kõht veel tühi oli sai toast sooja kakaod peale.

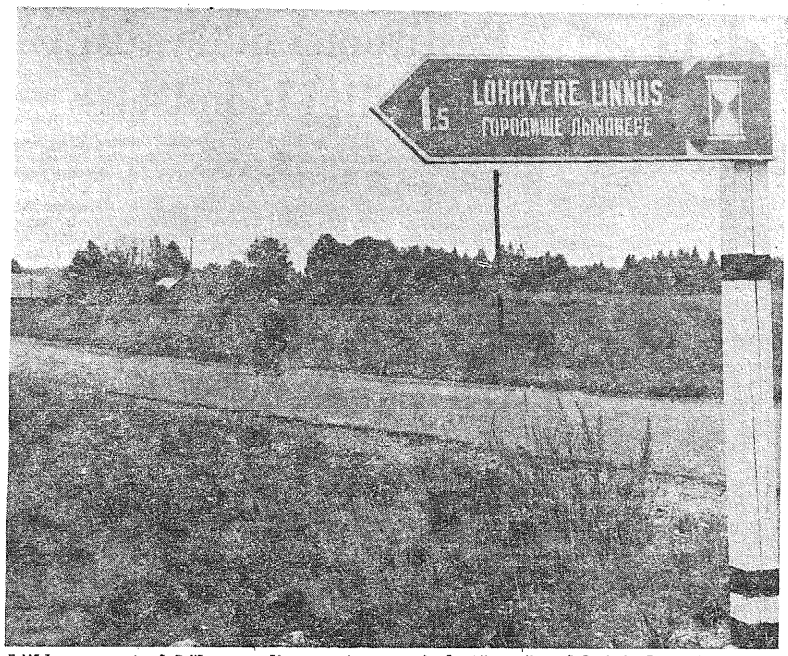
Jõuti veel veidi mängida ja siis oligi kojusõidu aeg kätte jõudnud.

Kõik osavõtjad leidsid, et sellised ühiseid väljasõitusid tuleb tingimata ka edaspidi korraldada, võibolla isegi mõnepeavase laagri näol. Lähedus linnale teeb Väsby eriti sobivaks Stockholmi lipkondadele, kuna hoone asub ainult 3 km kaugusel Sollentuna jaamast, kuid sellest hoolimata ilusas looduses suure metsa serval.

D.R.

Stockholmi hundud ja hellakesed ühisel väljasõidul Väsbys

Liiklus maanteel Lõhavere linnuse juures ei ole tänapäeval kuigi elav. Turisti pildile on jäänud üksainus mootorrattur. Linnuse teeviit on kahekeelne, nagu kõik teemärgid praeguses okup. Eestis.

Kindla peremehe puudumine laostamas Eesti parkisid

– Kuigi enamik väärtuslikumaid parke on vabariikliku või rajoonilise tähtsusega looduskaitse objektid, pole nende polukord kuigi hea. Lihtsalt ei osata hinnata ehujõulise pargipulstu väärtust ega määrata sääliva pargi funktsioone uutes tingimustes – nii kirjutab H. Tamm okup. kodumaal ilmunud monograafias "Põhja-Eesti pargid".

Need "uued tingimused" kõnelevad hooldava peremehe puudumisest ja rahva vähesest huvist nn. ühiskondliku omandi vastu. Looduskaitsele alluvat Põhja-Eestis praegu 173 parki. Nende hulka kuulub ka Toila Oru park, mille kohta üteldakse: "Eeskujulikus korras olev park kannatas tugevasti II maailmasõja ajal, mil hävis loss, paljud kõrvalhooned ja suur osa pargist. Kohta-Kõhtla-Järve Rohelise Vööndi Metsamajandi moodustamisega loodi eeldused pargi korrastamiseks. Hävinud puittaimede asendusmaterjali kasvatamiseks rajati väike puukool, kus praegu kasvab juba 100 liiki. Aeglasemalt edeneb varemete koristamine, teede puhastamine, vaateid varjava võsa ja vähevääruslike puulikude väljaraiumine." Teatavasti hävitasid Oru lossi ja pargi kommunistlikud salgad 1941.a.

Eesti parkide üldise olukorra kohta üteldakse monograafias: "Parke on puudulikult hooldatud juba üle kahekümne aasta. Nende laostumisprotsessi põhjustas kindla peremehe puudumine." Alles 1960.a. jõuti nii kaugele, et "kohustati parke valdavaid asutusi likvideerima parkides olevad kütteainelaod masinate parkimisplatsid, karjakoplid jt. võõrobjektid." Samuti keelati siis ebaseaduslikud pargipuude raiumised. Kes seda nüüd veel teeb, sellelt nõutakse kahjutasuna 36 rubla.

Kui omariikluse aastail oli parkide olukord kõikjal rahuldav ja kui suurem osa parikidest oli hooldatud isegi väga hästi, siis "praegust olukorda Põhja-Eesti parkides hinnates võime pargid jaotada kolme rühma: puudulikult hooldatud, rahuldavalt hooldatud ja hästi hooldatud pargid." Viimased moodustavad ainult ühe kümnendiku (samuti ka teised) parkide üldarvust.

Hästi hooldatud parkide hulka kuuluvad Kehtna, Vana-Vigala, Arkna, Mõdriku, Vinni, Saku, Kostivere, Vasalemma, Kurtna ja mitmed väiksemad pargid. Rahuldavalt hooldatud parkide (Inglise, Tohisoo, Seli, Kalvi, Iluka, Toila-Oru, Valkla, Lagedi j.t.) kohta üteldakse, et "neis parkides on enamik kahjustusi likvideeritud ja on asutud korrastustöödele."

Parkides, millede hooldamine kas puudulik või rahuldav, esineb võsastumine ja taimkatte (muru, puude ja pöösaste) hävimine, sarnased pargid (70 protsulatuses) domineerivad nüüd.

Näitena esitatakse "looduslikult väga kaunis kohas paiknev Vihula park, kus mitmete siiberi nulgude tüved on narmendama söidetud, rääkimata kahjustustest, mida on tekitatud vähem haruldastele puudele ja pöösastele ning rohttaimedele. Inimesekäsi, mis rocli holab, on laastanud veel Vihulast mitte kaugel asuva Varangu pargi jne. Kahjustusi põhjustab ka karjatamine. Kolhoosi loomade karjatamist esineb isegi Tallinna külje all paiknevas Harku pargis, rääkimata sellest Haimres, Väänas, Vokal, Kolus, Määril ja mujal."

Kohati kasutatavat vanu parke ka jäätmete mahapaneku kohtadena. Ka võib kõigis neis "parkides kohata lagunenud tarasid, vanu kuurilobudikke, varemeid ja muud taolist, mis pargi kui puhkekohaga sugugi kokku ei sobi."

Need pargid, mida hooldavad koolid, on paremini korras kui teised. Näiteks hooldab Vigala parki, mis üks liigirikkamaid Eestis, Vigala Maakutsekool, Kehtna parki Kehtna Näidissovhoostehnikum, Väänа parki Väänа 8-klassiline kool, Harku parki Teaduste Akadeemia Eksperimentaalbioloogia Instituut, Aaspere parki Aaspere lastekodu, Arkna parki Arkna Loomakasvatuse Kool, Muuga parki (kus Ed. Vilde mälestussammas) Muuga kopsutuberkuloosi sanatoorium jne.

Raplast 4 km kaugusel asuvale Alu pargile tegi palju kahju 1967 a. "augustitorm, mille tunnistajateks on arvukad kännud, ärarebitud oksad ja lõhkised tüved, eriti pargi lõunaosas. Raju hävitas 96 puud."

Kuuisa Keila-Jao pargi kohta üteldakse: "Keila-Joa park sai sõjajärgsel perioodil tugevasti kannatada. Kuna puudusid võimalused suurt parki endist viisi hooldada, metsistus see täielikult.

Mitmed võörliigid hävisid, võttis võimust vähevääruslik lehtpuuvõsa. Rohtusid endised pargiteed, lagunesid sillad ja muud ehitised, ummistusid tiigid ja kraavid." Alles aastal 1968 valmis pargi heakorrastustöede "plaan", millele vastavalt hakatavat nüüd parki korrastama.

Vääna pargis karjatavat suviti loomi, ja et parki läbiv sõidutee on mustkatteta, siis "kuivadel suvedel teeäärsed taimed kattuvad tolmukorraga". Kõige iseloomulikumaks olevat Vääna pargile sirelite rohkus.

Ka Harku pargis olevat "kõnniteed ammu rohtunud ja kujutavad endast veel ainult sissetallatud jalgradu. Kauaaegse puuduliku hooldamise tõttu on park tugevasti võsastunud. Mõni aasta tagasi puhastati suur tiik ja püüti seda süvendada. Süvendamine osutus aga paese aluspõhja tõttu töömahukamaks, kui esialgu arvati ning sellest tuli loobuda."

Palmse pargi kohta üteldakse: "Pärast sõda enamik suurest looduslikus stiilis pargist muetsistus, teed rohtusid, lagendikud kasvasid kinni. Tänapäeval on endist parglarhitektuuri väga raske jälgida. Suurem osa pargist kuulub riigimetsafondi ja seda hooldatakse nagu parkmetsa. Endise pargi põhjaosa kasutatakse karjamaana." Aaspere pargis on tiigid ja kraavid täis muda ning kõikjal vohab võsa. Lisatakse veel: "Peahoone vajaks remonti, hoone ümbrus on korratu."

Selgub, et parkides, mida haldavalt hooldatakse, niidetakse ainult üks kord vegetatsiooniperioodi kestel muru ning et suurem risu ja praht koristatakse. Kõik see toimub nn. ühiskondlikus korras — kohalike elanike poolt asuta ja nende vabast ajast. Seega ei kuluta süsteem mitte ühtki kopikat parkide korrashoiuks. Selle tõttu on ka täitmata tormikahjustustest tekkinud tühikud, remontimata endised mõisahooned, korrastamata parke läbivad teed jne. Ka langevad pargid — õige omaniku puudumise tõttu — pahatihti laastamise ohvriks. Isegi ametlikult rajuti paljudes parkides rohke hulk puid tarbepuiduks ning kohati isegi kütteks. Kõik see kõneleb süsteemi hoolimatusest Eesti looduse, ja eriti meie parkide vastu, milledest enamik omasid meie omariikluse aastail suure pargiahitektuurilise ja dendroloogilise väärtuse ning millede rajamine muutus ka Eestis küllaltki arvestatavaks kunstiharuks.

● Uudiskirjandus

EDUARD OLE MEMUAARTEOS

Lähemal ajal ilmub Ed. Ole memuaarteose "Suurel Maanteel" I osa moodsas trükitehnikas ja üle 30 originaallillustratsiooni autorilt. Teose hind ettetellijaile on kr. 35:- osalt.

Kõigi ettetellijate nimed võetakse kaasa "Tabula gratulatorias" kui õnnitlejad Ed. Ole 75 a. sünnipäeva puhul ja lisatakse teosele eriosas.

Tellida saab Eesti Kultuuri Koondiselt, Wallingatan 32-I, 111 24 Stockholm, tel. 08/11 31 16, postzhiiro 575 88-6.

TARTU ÜLIKOOL ROOTSI AJAL

VABA EESTI kirjastusel ilmus prof. Karl Inno ingliskeelne rootsi aega (1632-1710) Tartu ülikoolis käsitlev teos "Tartu University in Estonia" sarjas Estonian Science in Exile" (nr. 2). Raamatu toimetajaks — see ilmus Rootsis trükituna — on olnud dr.jur. Ilmar Arens. Autor oma eessõnas ütleb, et ta püüdeks on olnud kirjeldada Tartu ülikooli asutamisaega, mis mitmel pool on ainulaadne ja huvitav üldse ülikoolide ajaloos.

TULEHOIDJA nr. 1

Noorteajakiri "Tulehoidja" ilmus oma esimese numbriga jüripäevaks. 44 sisukat ja pildirikast lehekülge, m.h. eesti noorte kunstinäitusest Stockholmis. Teated, möistatused, sport, ülevaated Rootsist ja teistest maadest. Ja uudis: Tulehoidja uueks tegevtoimetajaks on noor ajakirjanik Tarmo Sepp.

Timmase edu Torontos

Osvald Timmasel algas hiljuti järjekordne separaatnäitus Torontos Mertoni galeriis. Timmas on meie "üle-lombi" kunstnikest üks edukamaid, kes on nii Kanada kui USA kunstiühingute (American Watercolor Society, The Ontario Society of Artists, Canadian Society of Painters in Watercolour) liige, olles valitud isegi Kuninglikku Kanada Kunstiakadeemiasse (Assossiate Member).

Timmase peamiseks väljendusvormiks on akvarell, mille ta on arendanud väga isikupäraseks ja kõrgetasemeliseks kunstiks. Valgus-Valgumistehnikast esialgseis töis, kus märja akvarelli pinnad jooksid üksteisesse, on ta üle läinud kindlamapiirilistele pindadele ja tihedamale värvikattele. Arvatava metallvõrgustiku või mõnikord tekstiilse vahendi abil saavutavad ta pinnad omapärase tekstuurimõju ja kindlapiirilise ükstelsest lahusoleku, vahest isegi struktuuri (tõenäoliselt illusoorse) reljeefsuse. Pinnamustri teatav irreaalsus ja örnad tekstiilikoe efektid loovad sarnasuse, või vähemalt assotsiatsiooni, teatavate graafiliste menetluste abil saavutatud tulemustega.

Timmase motiivistik on pärit loodusest selle kõige laiemas ja sügavamas mõttes: taevas, maa ja vesi. Ent Timmas ei ole realist ega maastikumaalija tavalises mõttes. Ta kujutab nägemuslikult maa sisemust, vete põhja, koopa sügavust j.m.s. Ta tungib asjade ja olukordade sisse ja taha.

Seekordne näitus Torontos on kunstniku 17-nes galeriinäitus. Samal ajal on tal aga käimas üleriigiline rändnäitus (Art Gallery of Ontario korraldusel) ja Kanada Akvarellistide Ühingu poolt korraldatud erinäitus OISE ruumides. Lisaks veel nelja-mehe-näitus Halifaxis, kus Timmas esineb koos kolme tuntuima kanada kunstnikuga, ja varsti algab näitus St. Mary ülikooli galeriis. Nii et pole ime, kui suvest saadik üksnes maalimisele pühendunud kunstnik kurdab, et ühest elust ei jätku.

EEVI END

Mälestusi ja pilte K. Pätsist

Korp! Fraternitas Estica on pikemat aega teinud ettevalmistusi oma auvilistlase ja eesti suurmehe Konstantin Pätsi 100.a. sünnipäeva puhul tema mälestusteose väljaandmiseks. Ettevalmistused on nüüd jõudnud niikaugele, et Rootsi koondise koosolekul võeti vastu otsus teose trükkimiseks. Teose trükkitoimetamiseks valiti komisjon.

Mälestusteos on kavandatud trüki-, paberi- ja formaadivalikuga kunstipäraselt väljatöötatud raamatuna, mis tekstiga ja piltidega peab andma pildi K. Pätsist eeskätt kui inimesest. Raamatul on ka ingliskeelne lühendatud kokkuvõte.

Kuna juubelipäevaks on ainult veel 10 kuud, tuleb materjalide kogumisega ja läbitöötamisega kiirustada. Palume kõiki, kellel on varem avaldamata fotosid Konstantin Pätsist, tema kirju, artikleid, isiklikke mälestusi, eriti raamatuid, mida Päts ise on kirjutanud või tõlkinud, sellest viivimata teatada toimetava komisjoni sekretärile, doktor Matti Annikole aadressil: Läckövägen 10, 121 50 Johanneshov, Sverige, tel. 08/39 53 47.

Kõik pildid ja materjalid saadetakse hiljem omanikule tagasi.

SIIT ja SEALT

● **Tenor Heinz Riivald pianistist abikaasa Asta Jurich-Riivaldiga külastasid Virgin Islandil elunevat lauljatari Irma Kalvet-Mörda ja tema abikaasat Karl Mörda.**

● **Aucklandist Uus-Meremaalt saabus Inglismaale Aino Raudkivi, keile mees prof. dr. Arved Raudkivi on praegu külalisprofessorina aasta jooksul Inglismaal — ta on Uus Meremaa Aucklandi ülikooli hüdrodünaamika korraline õppejõud. Pr. Raudkivi peatus vahepeal mitmel pool USA-s.**

● **Ins. Karl Täht, kes töötab Boeingi lennukitehase ülesandel Frankfurtis Saksamaal, sõitis perekonnaga USA-sse, kuhu ta jääb maikuuni, pöördudes siis tagasi oma töökohale Lufthansa juures.**

● **Luuletaja Aleksis Rannit, kes töötab professorina USA-s Yale'i ülikoolis, esines Inglismaal Leicesteris ja Londonis loengutega Marie Underist viimase juubeli puhul.**

● **Demokraatliku partei senati liikmed nõudsid, et USA tõmbaks Euroopast ja Aasiast välja valdava osa vägidest ja likvideeriks sõjalised baasid nendes piirkondades. Need on demokraatide arvates üleliigsed. President ja välisministeerium on kategoorliselt vastu sellele nõudmisele.**

● **Kirjandusteaduse doktor ja Ne wYorgi Bardnard College'i assistentprofessor Maire Jaanus-Kurrik sai USA riikliku uurimisstipendiumi aastapalga suuruses, milliseks ajaks ta võtab end vabaks korralisest tööst.**

Eesti ema päev

Eesti Vabariigis oli välja kujunenud ilus komme, tähistada iga aasta teisel maikuu pühapäeval emadepäeva, et selgitada kodukasvatuslikke küsimusi ning lähendada lapsi ja vanemaid ema austavas ja ema tööd hindavas mõttes.

Pöördume kõigi eesti koolide, noorteorganisatsioonide, seltskondlike organisatsioonide ja kirikute poole üleskutsega, et emadepäeva tähistamise traditsioon ka vöörsil jätkuks. Arvestades praegust üldist ajavaimu on eriti vajalik, et emadepäeva pühitsedes tihendatakse usalduslikku sidet eesti perekondades noorte ja vanemate vahel.

Vöörsil olles on üha kasvamas perekonna osatähtsus eesti keele edasikandmisel ja rahvusliku kasvatuse arendamisel. Emadepäevadel on asendamatu tähtsus meie rahvuslike traditsioonide säilitamisel ja viljelemisel.

A. Reintamm
Eesti Komitee esimees

J. Ungerson
Kooli- ja noortetoimkonna esimees

Laulupeo kava

29.5. kell 19.30 "Pinna Stuudio" teatrietendus, Rae Piir "Piiga rannateel" Södra teatris.
1.6. kell 19.00 Suur vaimulik kontsert — Hedvig Eleonora kirikus.
2.6. kell 14.00 Laulupeo kontsert — Älvsjö Mässihallis.
2.6. kell 19.00 Peoõhtu Mässihalli restoranis ja körvalruumides: Baar, diskoteek.
3.6. kell 13.00 "Pinna Stuudio" teatrietendus — "Piiga rannateel" Södra teatris.

Pääsmed laulupeole ja teatrisse on eelmüügil **EESTI KULTUURI KOONDISES,**

LAULUPEO PÄÄSMED: 2. maist kuni 30. maini 1973.

TEATRI PÄÄSMED: 7. maist kuni 25. maini 1973.

Eelmüügi ajad:
Esmaspäevast reedeni kell 11.00 — 17.00
Neljapäevadel kell 12.00 — 19.00

Aadress:
Eesti Kultuuri Koondis, Wallingatan 32, 1 tr.
111 24 Stockholm, Tel. 08/11 31 16.

Kohtade varumine peoõhtule Mässihalli restoranis toimub ettetellimise korras, vastav selgitus järgneb hiljem.

Külaliste majutamise asjus palume pöörduda pr. Erna Klemmeri poole pääle kella 18.00 tel. 08:716 49 45. Aadress: Atlasvägen 41, 131 00 Nacka.

Noorte Kunstigrupi kunstinäitus korraldatakse neljapäeval, 31. mail kell 14.00 Grev Turegatan 15 — III (T-Östermalmstorg) ja Eesti Majas, Wallingatan 34, 1 tr.

Filateelia pole unustatud. — Vastava väljaandega filatelistid jäädvustavad selle laulupeo. Postkast avatakse Mässihallis ja posti lähetamine toimub sealsamas.

Siintoodud teateid täpsustatakse kord korralt ja need ilmuvad uuesti.

EESTI LAULJASKOND ROOTSIS
juhatus

Kohaliku elu

ALINGSÅS
Tänuavaldus

Lubage mind tänada. Göteborgi Põllumeeste Kogu. EELK Göteborgi ja Lääne-Rootsi koguduse juhatust, õpetaja Karl Kooli ja Alingsåsi pihtkonda. Alingsåsi Eesti Seltsi tegelasi. Arvukat kolleegide hulka, eesotsas **meie nestori Märt rauaga.** Tervitajaid telegrammi teel. Tervitajaid ja kingituste saatjaid öde ja vendi Kodu-Eestist, tervitajaid Saksamaalt ja USA-st. Kõiki lapsi ja lapselapsi. Kõiki armsaid Alingsåsi sõpru, kes nii üllatavalt rohkearvuliselt meie kambrisse ära mahtusid, selle õitsevaks lilleaiaks muutsid ja mind kingituste ja õnnitlustega üle külvasid. Minu südamlik tänu kõigile.

Arvo Palmisto

BORÅS
Pensionäride kokkutulek

Boråsi eesti pensionäride ühing korraldab liikmetele keevadkokkutuleku 20. mail kl. 15 **Moderata Samlingspartieti** ruumes, Skolgatan 21. Esimehe tervitus, palvus õp. O. Kodreselt, kohvilaud, hr. Mertsina näitab valguspilte, helilindimuusikat.

Kuna kokkutulekul lahendatakse suvise võljasõidu küsimusi, siis palutakse liikmete rohkearvulist osavõttu. Ka liikmete külalised, kes soovivad väljasõidust osa võtta, on teretulnud.

JÖNKÖPING
Jumalateenistus

Jumalateenistus Jönköpingi eesti pihtkonnale toimub laupäeval, 12. mail kl. 16 Kristiina koguduse saalis. Jutlustab õp. Takkel, laululehed. Pärast jumalateenistust ühine koosviibimine kohvilauas.

OSKARSHAMN
Emadepäev

Emadepäeva jumalateenistus toimub Oskarshamni kirikus 19. mail kell 14. Jutlustab õp. Takkel. Jumalateenistusele järgneb ühine koosviibimine õhtusöögiga Hotel Be-Ges Köpmangatanil. Kavas valguspilte Jeruusalemmast. Kõik teretulnud. Eelregisteerimine vajalik hiljemalt 15. maini tel. 0491/151 14 ja 0491/134 88.

STOCKHOLM
J. Köpu nimelise Kapitali tänu

Õpetaja Artur Kõdara poolt korraldati Palmipuude pühal 15. aprillil s.a. Uppenbarelse kirikus kontsert jumalateenistus J. Köppu nimelise Eesti Kapitali heaks, mis antis puhast tulu 1.050 krooni ja 55 öri.

J. Köppu nimelise Eesti Kapitali juhatuse nimel avaldan siirast tänu õpetaja A. Kõdarale ja kõigile, kes selle toetuse haruldaselt heaks kordaminekuks kaasa aitasid.

TEODOR KÜNNAPAS, abiesimees

STOCKHOLM
Stockholmi Eesti Fotoklubi

Stockholmi Eesti Fotoklubi järjekordne kokkutulek toimub reedel 4. mail Eesti Majas algusega kell 19. Kavas on hra K. Sõmermaa pildiseeria "Ringreis läbi Ameerika mandri".

Õhtu referent kes möödunud aasta kaasa tegi eestlaste ringreisi Ameerikas milline algas idast ja läks läände ning sealt tagasi, esitab lalaulatusliku ning ülevaatliku kokkuvõtte sellest reisust. Kõik fotohuvilised ja reisukaaslased on teretulnud.

STOCKHOLM
Segaablelude küsimus

Eesti Demokraatliku Uniooni (EDU), Eesti Liberaaldemokraatliku Koondise (ELDK) ja Liberaalse Erakonna (LE) ühisel korraldusel toimub neljapäeval 24. mail s.a. kell 18.00 Eesti Majas, Walling. 34-I Stockholmis diskussioonlõhtu teemal: Kuidas võiks rakendada segaabieluside meie rahvuspoliitilises tegevuses.

Koosoleku algul toimub laudkonna diskussioon, millele järgneb vaba sõna.

STOCKHOLM
Koosviibimine pensionäridele

Koosviibimine toimub laupäeval, 5. mail Eesti Nelipühi Kiriku ruumes, Brårallagatan 11, St. Erikspland T-bana jaama lähedal. Algus kl. 15. Kavas lauluettekandeid, värvifilm ja kohvilaud. Kõik pensionärid koos perekonnaliikmetega on teretulnud.

UPPSALA
Pensionäride kokkutulek

Uppsala Eesti Seltsi pensionäride sektsiooni järjekordne kokkutulek leiab aset Uppsala Eesti Kodu ruumes, Geijersgatan 12, teisipäeval, 8. mail kl. 16.

— — —

Leinateated

Torontos suri 12. aprillil August Tõkke, sünd. 16. aprillil 1900 Lähtrus, Läänemaal.

Tallinnas suri 25. märtsil **Magda Varik.**

Sissemurd EPL juures

Lihavõttepühade teise püha ööl toimus Stockholmi Eesti Majja järjekordne sissemurd, mis peamiselt puudutas Eesti Päevalehe toimetusruume, kus purustati kirjutuslaud, viidi ära helilindistaja jne.

Nagu selgus, olid vargad katsetanud sissemurdu ka Scalateatri kontorisse ning Eesti Maja klubiruumidesse, kus oli murdmise jälgi ustel. Nähtavasti aga ei õnnestunud sissemurd nende uste kaudu. Maja nr. 32 trepikojas suudeti aga lahti murda EPL juurde viiv uks.

Ilmselt oli tegemist algajate sissemurdjatega, kes tõenäoliselt olid narkootikud kergestirealiseeritavate esemete ja raha jahil. EPL ruumidest neil aga midagi ihdaldatavat leida ei olnud.

Meie uued liikluseseadused

1. mail 1973 jõustuvad, nagu varem teatatud, mitmed uued liikluseseadused. Tähtsaimad reeglid on kirjeldatud Trafiksäkerhetsverketi teatelehes "Trafiktest på väg" ja voldikus "Nya lagar för oss i trafiken", mis on saadaval politseis ja Svensk bilprovningus, paljudes bensiinijaamades ja autotöökodades jne.

Vastavalt Kuningl. Majest. otsusele kontsiilis 27/4 1973 on siiski muudetud reeglit, mis oli ära toodud ajalehes, teatud voldiku tiraazhis ja teatud kuulutustes ning mis nägi ette keeldu peatuda 5 meetri kauguses ülekäigukohast või ristuvast rattateest, või 5 meetri kauguses enne või pärast rist-teed. Otsus, et parkimiskeelu märk kehtib kahe ristuva tänava vahel täies pikkuses — ükskõik kus märk paikneb — on tühistatud.

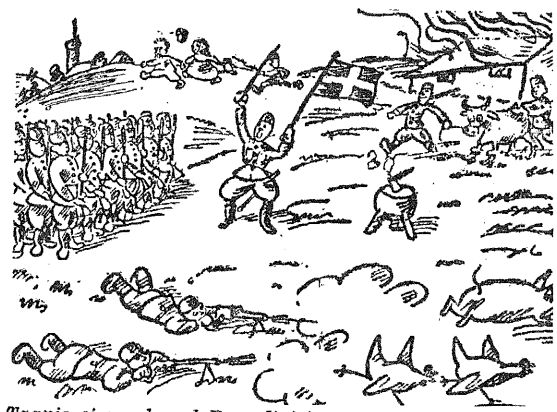
See tähendab seda, et alates 1. maist 1973 kehtib:

On keelatud seisatada ja seega ka parkida. . .
. . . jalakäijate ülekäigu või ristuva rattatee kohal või neist **kümne** meetri kauguses.
. . . ristuval teel või **kümme** meetrit enne või pärast teeristi.

Trafiksäkerhetsverket

Kui Dannebrogi lipp toodi Eestisse appi eesti rahvale

Eesti Vabadussõda on viimasel ajal maapaguluses ilmunud kirjanduses käsitletud mitmest uuest huviküllasest aspektist Lisaks A. Traksmaa heade fotodega varustatud ülevaateteosele "Eesti Vabadussõda" on ilmunud "Laiarööpmeline soomusrong nr 2 Vabadussõjas" ja kolonelleitnant Richard G. Borgelini raamat "Dannebrogi lipu all" uustrükina. Vabatahtlike sõjameeste läbielamused ning vaatevinklid Eesti uuema ajaloo kõige suuremate sündmusele täiendavad tänuväärselt meie oma autorite soliidses koostöös ilmunud mälestusraamatuid.

Taanis ei puudunud Borgelini ja tema vabatahtlike pilkamine. Kopenhaageni ajaleht Extrabladet avaldas a. 1919 ülaloleva karikatuurse pilkepildi taani vabatahtlikest jahtimas madsen-kuulipildujatega sigu ja kanu, keskel vabatahtlike juht Dannebrogi lipu ja mööga. . .

Soome vabatahtlike retke Eesti Vabadussõjas kirjeldav Vilho Helase ulatuslik teos "Suomalaiset Viron Vapaussodassa," Helsinki 1921, on muutunud üheks väga raskelt kättesaadavaks raamatuks. Kuulsa rootslase Einar Lundborgi mälestused, avastatud Andres Viirsoo poolt, on jätkuvasti sümpaatseks lisandiks meie Vabadussõja-aegsele kirjandusele. Sel kevadel publitseeritud Richard G. Borgelini juba kodumaal ilmunud teos on kirjutatud hea loetavusega ja varustatud samaaegselt erakorralise pildimaterjaliga. Teos on osavalt redigeeritud mitme varasema sõjaraamatu autori Jüri Remmelgase poolt. Eessõna on kirjutanud Vello Helk, kujundus: Vello Pekomäe.

Redigeerija on seekord "sisse lülitanud" terve rea elulooliisi andmeid Vabadussõjast osavõtjate kohta. Esimese säärase marginaalisiksusena VIP esineb kapten Elmar Kirotar, kelle osatähtsus nüüd juba ajaloolises Eesti-Soome vahelises vabatahtlike liikumises on monumentaalne. Et Kirotar ka Taani kompanii vastuvõtjana Soome pinnal oma osa etendas diplomaatlikult, peaks olema endastmõistetav. Et ta pärast Narva vallutamise operatsiooni 20. jaanuaril ...ja riitmeistriks ülendamisti järjekordselt õigel ajal oli jõudnud Hangösse — sõjaministri esindaja käsundusohvitseringa — tundub nagu põnevusromaanina Eesti Vabadussõja ainestikul.

Eesti sõjaministri esindajana viib taanlased üle Soome lahe Kusti Schönberg. Võib-olla ka selle mehe elulugu oleks väärinud pikemat peatumist. Eriti arvesse võttes, et kapten Schönberg oli pikemat aega me kaaspagulane Rootsis. Schönbergi kohta on teatavasti varem sõna võetud seoses 1924.a. 1. detsembri sündmustikuga Eestis — lähemalt puudutamata tema tegevust Vabadussõja päevadel.

Mitmete Vabadussõja-aegsete sõjameeste lühiportreede hulgas hakkab silma oma nooruse tõttu Heino Onni. Ka siin on 1. detsembri sündmustik nimetamata jäänud. See kahtlemata tõstaks Onni isikut välja veelgi otsustamis- ning teovõimsamana. Heino Onni oli Eesti esimese moodsa motoriseeritud üksuse — Kaitseliidu Tallinna Maleva Kergedivisjoni pealik. Mäletan teda Tallinna hipodroomil jockeyna võistlemas mustas sliidisärgis. On huvitav lisada, et Tartu üliõpilaskonna organiseeritud vastupanuliikumine nägi temas meest, kes oleks olnud võimeline juhtima sõjalist ülestõusu bolshevike vastu. Ta oli ka ise teadlik sellest usaldusest. Tema likvideerimine toimus eriti alatult sõjasuvel 1941.

Kolonelleitnant Borgelin on kahtlemata auahne mees, tema isiklik huviring on selles mõttes fikseeritud. Borgelini nõrkus elegantsete ohvitseride ja mundrite vastu on silmapaistev. Kuid tal on samaaegselt võime inimesi, sündmusi, maastikke ja meeleolusid analüseerida teatava romantiseeringuga. Kui ta kõneleb taani töölistest, siis virvendab ka nendest vähestest ridadest vastu paras paatos. Ta ei kaalu suuri sotsiaalseid ummistusi grammikaaluga, vaid jääb

Mälestuste autor kol. Borgelin

niisuguste nähtuste ees ikkagi kõigepealt sõjameheks oma traditsioonilise suhtumisega. Tal on mõndagi ilusat ütelda oma uue kodumaa kohta. Tema ülistus Tallinnale tuletab meele Honoré de Balzaci vastavat Tours' i kohta kirjutatut. Et Vabadussõja-aegne Tallinn tundus taani ohvitserile Wallensteini sõjalaagrina mitmetest rahvustest sõjameestega, on tõenäoliselt tabav võrdlus. "Tallinn oli sõjalaager, sõjalinn, sõdiva riigi pealinn". Sellest peagu idamaisusse kalduvast mitmekesidusest tõstab ta siiski välja homogeense tervikuna eesti ohvitserkonna. Nii võiks ütelda, et Borgelini raamat on värvirikas ajaterna magica nendele, kelles jätkuvasti pesitseb vajadus näha kodumaist filmi väga pöördelistel aegadel.

Erilise tunnustuse osaliseks saab "soomusautode julge komandör, rootslane Einar Lundborg", kelle reputatsioon seisab kaugelt kõrgemal teistest tema rahvuse esindajatest Eesti Vabadussõjas. Üks rootslastest-vabatahtlikest — major Carl Mothander on kirjutanud pool-ajaloolise farsi teemal: "Baroner, bönder och bolsjeviker i Estland".

Skautide rügemendiloomise variant käib järjekordselt ajalookirjutusest läbi. On muidugi oluline teada, et Ühendriikidest saabunud kapten Reissar pidas ennast mereväe kapteniks ja see on hoopis kõrge härra — võrreldes muudsorti kaptenitega. Skautide parool "E pluribus unum" pidas vapralt vastu Vabadussõja-aegsetes tuleristsetes.

Borgelini meeleolu võib vahest sisse lüüa nukker kaalutlev alatoon. "Kui kaua peab see nii kestma?" küsib ta 22. mail 1919, "Millega see lõpeb? Kas on tõesti lootust, et väike Eesti suudab end kaitsta hiiglasliku Venemaa vastu, kihutada välja oma pinnalt mitu korda suuremad väed, või on jõukatsumine selle hiiglasega vaid hulljulge ja meeleheitlik katse. mis lõpeb Eesti täieliku fiaskoga, eesti halvasti varustatud vägede purustamisega?"

Kuid olukord paraneb kiiresti Eesti-Läti keelepiiri ületamisega. Algab kuulsaks saanud 1. ratsapolgu Jakobstadti operatsioon. Taani kompanii on vaprait kaasas teel Marienburgi ja võtab osa selle vallutamisest.

"29. mail 1919.a. täpselt kell 12.00 ratsutasin oma kompanii eesotsas Marienburgi tänavaile. Mu ainus fanfaaripuhuja puhus võidumarssi, mu ratsu valjaste küljes ilutses kimp sireleid, kõigi sõdurite teraskiivrid olid ehitud valgete kirsiõitega".

Varasema Vabadussõja-ajaloo tundmine ei ole just Borgelini tugev külg. Marienburg vallutati esmakordselt 21. veebruaril 1919 ja kolonel Hans Kalm pidas seal 24. veebruaril koos oma Põhja Poegadega Vabariigi aastapäeva paraadi.

Borgelin köneleb Taani rahvaülikoolist, kus ta töötas õpetajana enne esimest maailmasõda. Taani rahvaülikooli impulss on ulatunud kõikidele põhjamaadele. Rootsi rahvaülikool pühitses 1968 oma saja-aastast juubelit, Soomes seisab see tähtpäev alles ees. Borgelin kirjutab: "Olen kirjutanud Taani rahvaülikoolist sellepärast, et olen oodanud juba 15 aastat, et ka Eestis lööks õitsele rahvaülikoolide kultuur. Need asutused sobivad väga hästi eestlase iseloomule ja kohalikele oludele."

See on äärmiselt hinnatav tähelepanek ja ilus soovitus. Kahjuks ei olnud me suutelised midagi taolist läbi viima. Eesti tugev isoleeritus põhjamaade kultuurielust on just Borgelini raamatule järgnevatel aastatel märgatav. Rahvaülikoolid on pealegi eriti komplitseeritud koolivorm. Meil asutati rootslaste poolt Pürkse põllutöökool rootsi rahvaülikoolide eeskujul. See jäi ainult erandlikuks ning nõrgaks katseks. Meie vaimne kuuluvus iseseisvusajal põhjamaadesse ei võtnud mitmesugustel põhjustel nagu öieti vedu.

Eesti sõjaväes tuntud kergekuulupildujale Madsen on pühendatud eriline peatükk — "KOMPANII KOLMEJALGNE SÕBER" Need olid taanlased, kes töid kaasa 24 Madsen-süsteemilist kergekuulipildujat Eesti Vabadussõtta. Hiljem oli see üks meie iseseisvusaja jalaväe tunnusmaid relvi. Redigeerija tähendab, et madsen-kergekuulipildu- ja jaoks vajati "kahe mehe mehitust". See ei olnud just täpselt nii. Riigikaitse õpetuse käsiraamatus (1933) seisab, et madsen on ühe mehe poolt kantav, püssipadrunitega laskev tulerelv, millest on võimalik anda kiiret automaattuld". Juhi käsiraamat (1935) annab kõik vajalikud andmed kk "Madseni" kohta. Sellel relval on oma ajalugu ja tundeskaala kõikide nende jaoks, kes iseseisvusajal omandasid jalaväe väljaõppe. Madsenit kandis üks mees, keda tavaliselt nimetati sihturiks. Talle lisandusid kaks abilist: üks, kes kandis tagavara-rauda ja teine — paunasid laskemoonaga. Madsen oli efektiivne ühemehe-relv, nõudis vilunud käsitust, eriti rikete ja korrigeeringute puhul. Eesti-Taani ühistöö sõjavarustuse alal sai tõenäoliselt alguse juba Vabadussõja päevadel.

Me elame maailmas kus kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed võrdlused üksteisest tulevad lahus hoida. Kuid üks väike salakurat ütleb siiski, et Eesti Vabariigi poolt anti 15 korda väikesemale vabatahtlike grupile, kes viibis kolm korda lühema ja jooksul pisut kergema laadiga ning ka vähemate kaotustega sõjas tunduvalt rohkem Vabadusriste kui me seda välja teenisime Soomes. Ulendustest rääkimata.

Borgelin oli muidugi mees, kes oskas hinnata, et teda kaptenist kolonelleitnandiks tehti, lisaks sellele annetati talle kaks Vabaduseristi. Tal paistab olevat närvi just niisuguste asjade jaoks. Ometi oli tal raskusi selle selga meenutamisega Ajutisest unustamiseveast hoolimata seisab ta meie Vabadussõja kindlalt harvenevate sangarite pikas reas. Talle kingiti ka autasutalund — Maidla mõisa süda, mida ta haris, olles vahepeal astunud Eesti kodakondsusesse.

"Dannebrogi lipu all" on puhtakujuline memuaarteos ja just sellisena ülimalt väärtuslik. Borgelin — nii kaunilt viisakas mõistlik mees on ta olnud — ei ole kunagi kavatsenud või mõtelnud kirjutada Eesti Vabadussõja ajalugu. Tema raamatul võiks siiski olla tänuväärne ülesanne täita ka taani keeles. Nii nagu Lundborgi mälestustel Eesti tõelise tutvustamise huvides võiks olla oma propagandaefekt meie praegusel kodumaal.

RAIN REBAS

Täisaeg, poolaeg, õhtu?

Universiteetides ja filiaalides on üha rohkem õppekursusi, mis on ette nähtud töötajatele, kelle õpingutakt on pikaldasem ("poolkiirus") ja õhtuste loengutega. Sügisel 72 õppis ca 20% filosoofia fakulteedis osalise ajaga. Asja sissekirjutatuist oli ca 30 % üle 24 aasta.

Telli vajalikud broshüürid:

☐ Universitetsstudier
☐ Vidgat tillträde
☐ Yrkesinriktade studiekurser
☐ Kombinationsutbildning
☐ Behörighetsbestämmelser
☐ Ansökan till viss spärrad utbildning
☐ Naturvetenskapliga studier
☐ Samhällsvetenskapliga och jur. studier
☐ Studieval och arbetsmarknad, AMS
☐ Förändrat studiestöd, CSN
☐ Ansökningsblanketter
☐ Särskild inf. från ..... (studieorten)

NAMN .....
ADRESS .....
POSTNR.POSTADRESS TELEFON .....

Skicka kupongen till Universitetskanslersämbetet, Box 16334, 103 26 Stockholm
Märk kuvertet "HT-73"

"EPL/ED 5/5 73"

UKÄ informerar: UNIVERSITET HÖGSKOLA 1973

†

Minu armastatud abikaasa, meie kallis isa ja vanaisa

Oskar Tammesaar

Sünd. Eestis 9/11 1904

lahkus meist täna rahulikult ja vaikselt. Me leiname teda lõpmatus kurbuses, samuti öde ja kälimees perekondadega, sugulased ja sõbrad.

Eskilstuna, 18. apr. 1973

LEONTINE
LAPSED
LAPSELAPSED

Matusetalitus toimub neljap. 10. mail kl. 14 Ljusets kabelis. Pärast talitust palutakse Hotell Smedeni. Teatatakse ainult sel kombel.

†

Rahulikku puhkamist

Oskar Tammesaar'ele

soovivad

ALIDE FAGERLUND
HERM. JAANBERG abik.
RUD. JÜRGENSON
KRISTJAN KLAAR
LEMBIT LINK perek.
ARNOLD LOOTUS
VOLD. OJAMÄE abik.
EVA PAJU
VLADIMIR PALL
PAUL REI
OSKAR VESTERBUSCH
PAUL VESTERBUSCH

†

Kallis isa ja vanaisa

Mihkel Soosalu

Sünd. 13.10.1893 Audrus
Surn. 10.4.1973 Tuusulas, Soomes

Leinas

OLEV ja AUNE
HEIMO ja SALME
VIRVE ja URBO
TAPIO ja AIRA
LASTELAPSED
EDUARD

Maetud 24.4.1973 Kuopios

Märgukiri

Noorsooteemade puhul oli põhjalikum dr. J. Noraitise ülevaade leedu noorusest vabaduses ning probleemidest mida nende ülemaailmsetel kongressidel (1966, 1972) puudutatud. Imponeeriv oli ka teade kuidas leedulased USA-s 160 000 dollarit kokku panid noorsootööks ning 120 000 dollarit seniste kongresside finatseerimiseks on annetanud. Leedu noorte m.a. kongressist võttis osa 250 delegaati, kõik lähetatud eri asukohamaade leedu noorteorganisatsioonide poolt.

Läti noorte m. a. kongressist Londonis märkis dr. Kalnis, et sellest võtnud osa 450 noort, kes esinenud üsna radikaalsete vaadetega "mitte küll vanema põlve vastu, kuid teatud rahvusliku poliitika vastu" ning üks osa pole ka salanud, et nad seisavad sotsiaaldemokraatidest vasemal. Kalninsi arvates tuleks noorsootöö-poliitika peaülesannet näha selles, et "noorus kodumaal oma maa eest hakkab võitlema". Selleks peab neile abi andma väljaspoolt elava kontakti ja rahvusliku idee külvamisega.

Andres Küngi ülevaade eesti noortetööst jättis vajaka paguluses tehtud tööst. Kodumaa nooruse patrioottilikkuse kohta esitas ta ilmekaid näiteid.

Neile ettekandeile järgnes väga elav diskussioon, milles muuhulgas konstateeriti, et seal kus on surve, "sünnib iga päeva uus rahvuslus" (Banatis).

Läti sotsiaaldemokraatide juht dr. Bruno Kalnins pidas ettekande Julgeolekukonverentsi küsimustest ning avaldas arvamist, et eeloleval konverentsil Balti riikide küsimus üldse üles ei kerki, sest "pole olemas ühtki riiki, kes tahaks seda puudutada".

USA ja Kanada on deklareerinud, et nad annektsiooni ei tunnusta, kuid de facto kestab praegune olukord edasi. Meie ei saa ühegi riigi huvisid muuta, Peame oma rahvale selgelt välja ütlema, kui halb tegelik olukord on. Peame ka igal maal ja igale poliitikule järjekindlalt kinnitama, et meie oleme selle vastu, kui meie seljataga otsuseid tehakse,

Gerhard Buschman, Ü. E. Kesknõukogu esindajana, andis ülevaate Balti küsimuse arengust USA-s, märkides, et teatud möönaperiood algas Kennedy-ajal ja praegust USA poliitikat N. Liidu suhtes ilmestavad kaubandusliikud-tööstuslikud huvid. Selgitustöö Balti küsimuses on küll tunduvalt laienenud, kuid peaeme ka "uusi avenüüsid" otsima, eeskätt liitlaste leidmiseks, kes meie nõudmise toetavad.

Viimase tema juurde tuli tagasi ka Br. Kalnins jt, leides, et Puna-Hiina N. Liidu vahekordi tuleb balti rahvaste jätkuvas töös ära kasutada. Oli sliiski konverentsil ka neid arvamisi, kes nn. "hiina-lootusi" pidasid illusoorseiks.

Balti Seltsi hästi ettevalmistatud nõupidamine jättis kõigile osavõtjaile viljaka mõjustuse ,mille eest avaldati ka tunnustust ja tänu seltsi juhtkonnale ning eriti peasekretär Adam Grünbaumile.

†

Oma armast tädi ja meie head sugulast

Sinaida Toots'i

Surn. 4.4.73 New Yorgis

mälestavad leinas

LEA emaga

LEIDA perega

†

Kallist tädi

Anna Ojakallas't

Sünd. 6.9.1890 Selistes
Surn. 4.4. 1973 Pärnus

mälestavad vaikses leinas

MARTA
SALME abikaasaga
PILVE perekonnaga

A. Salumets rahvuslaste esimeheks

TORONTO (EPL) — Eesti Rahvuslaste Kogu Kanadas valis oma uueks esimeheks Aksel Salumetsa, kes on ühtlasi Võitlejate ühingu abiesimeheks Torontos.

Nagu Võitlejate ühinguski, olnud ka rahvuslaste koosolekul peateemaks suhtumine Olso-valitsusse. Kuuldavasti olevat senine juhtiv tegelane adv. Mart Tarum lahkunud seoses küsimuses tekkinud lahkarvamistega.

KIRIKLIKKE teateid

EEL KIRIK

STOCKHOLM: Peapiiskoplik kogudus. Peajumalat. 6/5 kl. 14 Jakobis, kog. õp., orelil H. Kiisk, laulur. armul.

ALINGSÅS: Maakirikus 6/5 kl. 14 emadep. jumalat., õp. Rebane, orelil PG Strömberg, laululehed.

GÖTEBORG: Gbg-L.Rootsi kog. emadep. jumalat. Kristiines 13/5 kl. 14, õp. Takkel, orelil PG Strömberg, laululehed.

GÖTEBORG: Ev. lut. Gbg kog. emadep. jumalat. St. Paulis 13/5 kl. 14, õp. Wilund, solist AC Wilund, orelil L. Lindblom, laululehed. Pärast jumalat. kog. majas Stockholmsg. 14/16 kohvilaud Naisringi korrald.

HALMSTAD: Olaus Petri kirikus emadep. jumalat. 13/5 kl. 15, õp. Töldsepp, orelil B. Ström, laululehed.

NORRKÖPING: Matteuses emadep. jumalat. 6/5 kl. 15, õp. Kool, orelil H. Piirimets, laululehed.

EESTI AP. ÕIG. KIRIK

STOCKHOLM: Püha Nikolai Peakirik, 6/5 kl. 11 liturgia, salvikandj. naiste pp., ülempr. A. Nael.

SOOME ORTODOKSKIRIK

VIRSBO: Õhtuteen, 5/5 kl. 17 Makarovi majas, 6/5 kl. 11 liturgia Bruks kirikus, ülempr. Juhkam.

VABAKIRIKUD

STOCKHOLM: Eesti Nelipühi Kirik, Brávallag. 11, 5/5 ki. 15 pensionäride kokkutulek, värvifilm, lauluettek. ja kohvilaud. 6/5 kl. 10 pühapäevakool, kl. 11 jumalat., kõnes-laulus Lauri noored enne reisi Inglismaale. 7/5 kl. 19 gitarrigrupp, 8/5 kl. 19 kooriharjutus.

STOCKHOLM: Norrmalmi Bapt.- Kirik, Norrtullsg. 37, jumalat. 6/5 kl. 15, pärast Kristuse surma mälest. O. Loogna.

GÖTEBORG: Blåbandi saalis, Erik Dahlbergsg. 10 jumalat. 6/5 kl. 11, R. Lindström Torontost.

GÖTEBORG: Smyrna Eesti Kogudus, Parkg. 1, 5/5 kl. 18.30 konverentsi helilindi kuulamine, 6/5 kl. 15 jumalat. ja pühapäevakool, H. Söderholm Kanadast kön. 9/5, 10/5 ja 12/5 kl. 18.30 ja 13/5 kl. 15.

HALMSTAD: Bapt.-Kirik, Karl XI Väg 49, jumalat. 6/5 kl. 16, V. Kubja.

HELSINGBORG: Korskyrkan, Trädgårdsg. 19, jumal-jumalat. 7/5 kl. 19, H. Söderholm.

JONSERED: MIsjoni kirik, jumalat. 11/5 kl. 19, H. Söderholm Kanadast.

NORRKÖPING: Tabernaakel, Kunsg. 26, jumalat. 5/5 kl. 19 ja 6/5 kl. 13, R. Kaups USA-st.

A. Ködar 60-aastane

Artur Ködar

9. mail võib Hägersteni koguduse õpetaja, komminister Artur Ködar, tagasi vaadata 60 aastat kestnud maisele rännakule.

See populaarne, rootslaste ja eestlaste tunnustuse võitnud hingekarjane on sündinud 1913 Pärnumaal, Karksi kihelkonnas, lõpetanud Pärnu Poeglaste Gümnaasiumi 1933, Sõjakooli aspirantide kursuse 1934. On reservohvitser. Alustas õppimist Tartu ülikooli usuteaduskonnas 1937, püüdis seda jätkata okupatsiooniaegses Usuteaduslikus Instituudis, kuni tuli asuda sõjaja pagulusteele. Töötades mitmel alal Saksamaal ja Rootsis, taotles A.K. enesele seatud eesmärgi saavutamist ehteestlasliku tahtejõu ja visadusega ning viis oma õpingud lõpuni Stockholmi Teoloogilises Instituudis ja Uppsala ülikoolis, lõpetades viimase 1964. Ordineeriti Rootsi rüügikirikus õpetajaks Lundi toomkirikus 19.5.65. Pärast lühikest Malmö perioodi valiti A.K. Hägersteni koguduse kommunistriks 9.4.67.

A.K. on saanud hea ja ajakohase usuteadusliku hariduse. Ta on meie parim Lutheri tundja. Tema suures ja mitmekesises raamatukogus on Lutheri teoseid ja teoseid Lutheri teoloogia kohta rohkem kui neid iganes on olnud mõnel eesti õpetajal.

A.K. on kindlasti ainus eesti õpetaja vabas maailmas, kes sõna tõsises mõttes elab ka eestlaste keskel ja on neile alati kättesaadav. Hoolimata korterite vahetusest ja inimelu paratamatust kaduvusest, elab Hägerstenis veel sadu eestlasi. Nendega kohtub hingekarjane poes ja postkontoris, bussis ja allmaaraudteel, ja sageli tänavail jalutadeski, kõnelemata neist, kes tulevad tema jutule koguduse kantseleisse ja vajavad teda kui ametiisikut ja perekonnaseisuametnikku. Ta on alati abivalmis nõu ja teoga. A.K. põlvneb talust ja tunneb pärimuste põhjal eestlase hinge, tema traditsioone ja vajadusi.

Eestikeelsed jumalateenistused Hägersteni kaunis kirikus ja koguduseõhtud väga sobivais ruumes on kujunemas kindlaks mõisteks Stockholmi eestlaste kiriklikus ja usulises elus. Meil peab olema julgust tunnistada, et aeg on edasi läinud, et linnateekond ei ole enam kerge kõigile neile, kes on jõudnud kõrgesse eluikka. Aga lühike jalutuskäik eeslinna ilusas looduses võib mõnelegi olla jõukohaseks kirikuteeks.

Oma otsese kutsetöö kõrval võtab A.K. osa ka eesti noorte probleemide lahendamisest. Ta on skautmaster ja Skautide Maleva vaimulik, on Vabaõhuühing "Veskijärve" abiesimees ja kuulub liikmena "Johan Köpu nimelise kapitali" valitsusse.

A.K. on ustavalt talitanud tema kätte usaldatud talentidega. Meie kõik, kes oleme osa saanud tema tööst ja sõprusest, soovime temale jätkuvat energiat, teotahet ja jõudu ning lõppeks Issanda otsust: "Sa hea ja ustav sulane!"

Optimum est ita facere, Artur Ködar! Tibi gratulor, mihi gaudeo!

E. KÖPP

Kohalik elu

BORÅS

Peakoosolek

Boråsi Eesti Naisringi korraline aasta peakoosolek toimub teisipäeval, 15. mail kl. 19 Moderata Samlingspartieti majas, Skolg. 21. Päevakorras koosoleku avamine ja rakendamine, 1972/73 tegevuse, kassa, käsitöö de ja revisjoni komisjoni aruannete ettekanemine ja kinnitamine, 1973/74 tegevuskava ja eelarve ettekandmine ja vastuvõtmine, valimised põhikirja kohaselt, läbirääkimised. Kui väljakuulutatud ajaks pole koha' kvoorumiks vajalik arv liik meid, toimub koosolek pool tu di hiljem, olles otsusevõimeli kohaletulnud liikmete arvu vaatamata.

Võitlejad

ühing Kanadas, millise esindajad viibisid kohal.

Liidu esimehe kohale esiati ainsa kandidaadina senine esimees Gerhard Buschmann, kes valiti üksmeelselt tagasi. Tagasi valiti ka juhatusliikmed Endel Kool, Eduard Vallaste, Mäido Kari, Aleks. Kurgvel ja Joh. Pedak ning uutena Ülo Anson (abiesimees), August Kuklane ja Ed. Ojandu.

Liidu esindajateks ülemaailmsesse Eesti Võitlejate Keskusse valiti Andreas Traks, Ulo Anson ja Endel Kool.

Liidu juhatus annetas Sõjameeste kuldmärgi kapten Aleks. Kurgvelile tema teenete eest vabadusvõitluses langenute auraamatu koostamisel. Kuldmärk on varem annetatud E.V. esindajale Joh. Kalvile, tema järglasele Ernst Jaaksonile, Ed. Vallastele, E. Derrickule ja F. Petersonile (E.V. ajut. valitsuse liige iseseisvuse loomisel).

MIHKEL ALLIK ja Anne Borgström Malmöst laulatati Rääa kirikus.

JOHN OKELMAN, New Yorgis hästi tuntud seltskonnategelane "vanaeestlaste hulgast", tähistas New Jerseys oma 75-a. sünnipäeva. Pärinedes Viljandimaalt Raudna vallast Laredeide perekonnast, võttis ta osa Esimesest maailmasõjast ja vabadussõjast, misjärele ta läks merekooli. Praktikasõidul a. 1924 jäi ta maha New Yorki, mis kujunes ta uueks koduks. Praegu on ta Eesti Maja aktsiaseltsi esimeheks.

HILLAR MUHL, zooloogia doktor Seattle'ist USA-st teostab praegu Malaisias bakterioloogilisi uurimusi.

LINDA RUUBAS, ühe New Yorgi gümnaasiumi õpilane, viibis pühade ajal õpilasekskursiooniga Pariisis.

Villa müüa

Fruängeni ligidal ilus 4-toal. villa kõrvalruumidega ja hoolitsetud viljapuuaiaga. Vast. "Villa" all EPL, Box 667, 101 29 Stockholm 1.

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist

Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1
116 48 STOCKHOLM
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused

Ööpäevane valvekord

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Rootsi televisiooniprogramm

TV Lördag

Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:
10.00—11.00 Made in Finland — vi besöker en cykelfabrik i Åbo, där M.A. Numminen intervjuar arbetare och direktörer. Jani Uhlenius medverkar med sin nyfolkliga ensemble. Textat på svenska.
11.15—11.45 Filma själv. Färg. Serie för 8-mm-filmare. 5. Text och ljud. Textat.
17.50 Helgmålsringning. Färg. Från Lau kyrka på Gotland.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05 Aktuellt i veckan. Färg. Veckans viktigaste händelser presenteras. Textat.
18.30 FransmännensFrankrike.Färg. Engelsk reportageserie om det Frankrike som turisten sällan möter. Landskapet där hela livsrytmen bestäms av en alldeles speciell svamp Penicillium Roquefortii.
19.00 Stjärnmanegen. Färg. Franskt cirkusprogram med toppartister från hela världen. Presentatör: Roger Lanzac.
19.30 I Nordmarka såg vi Nansens skidspår. Färg. Om att gå på tur i Nordmarka handlar det första programmet i en serie om Norge.
Som speciell skidlöpare medverkar komikern Rolv Wesenlund.
20.00 Den gyllene pilen. Färg. Nordisk tävlingslek och artistunderhållning från Göteborg. Kvällens programledare: Otto Leisner.
21.00 Aktuellt, TV-nytt, sport, väder.
21.30 Buffalo Bluff — krumspring mellan fyra väggar i en show av och med Andreas Diesen, Trond Kirkvaag och Jon Skolmen. Norges bidrag till årets Montreux-festival.
21.50 Rall kvart. Färg. Ett program av Cari Siättne.
22.05 TV-nytt, väder.
22.10—23.00 Cannon. Färg. Amerikansk deckarserie med William Conrad som privatdetektiven Cannon.

TELEVISION 2
14.00 Krig och fred. Färg. Efter Tolstojsroman. 15. Moskva! Moskva!
I rollerna: Anthony Hopkins, David Swift, John Breslin, Stephen Yardley, Frank Middlemass m fl.
14.45 Fotboll. Färg. Direkt från engelska cupfinalen på Wembley i London med Lars-Gunnar Björklund.
17.00 Niklas och Figuren. Färg. Äventyrsserie efter en bok av Bengt Anderberg.
1. Niklas blir Hundkorrespondent och träffar Figuren. Textat.
17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Den förtrollade karusellen. Färg.
17.35 Mumlan. Färg. För de allra minsta.
Lite fakta, lite skoj med Gösta Ekman och Lena Söderblom och allra sist en saga om Anders, 3 år.
18.00 Black Beauty. Färg. Engelsk äventyrsserie om en flicka och en häst. 5. Hästkarlar.
I rollerna: William Lucas, Charlotte Mitchell, Judi Bowker och Roderick Shaw.
18.30 Affären Enbom — dramatisering i tre delar av Sveriges mest omfattande spionmål. Del 1. Fronten i norr.
I rollerna: Helge Skoog, Håkan Serner, Marvin Yxner och Harry Videmyr.
19.30 Rapport, TV-nytt, väder, sport.
20.00 Mona och Marie av Anita och Lars Molin. TV-film i sex delar, inspelad på plats i Sverige, Tyskland och Italien.
Mona och Marie är inte TV-teater i vanlig mening, det är snarare en rapsodisk berättelse om hur två människor förändras under påverkan och intryck, hur förväntningar sakta viker undan för verkligheten.
20.30 Påhopp. Färg. Programmet som sparkar på allt som rör sig. Påhoppare: Frank Andersson, Håkan Ersgård, Jacques Werup och Åke Wihlney. Regi: Håkan Ersgård. Musik: Rolf Sersam.
21.00 Man bara dör . . . Färg. Eller historien om det lefvande liket — engelsk film från 1965 med John Mills, Ralph Richardson, Michael Caine och Peter Sellers. Regi: Bryan Forbes.
Filmen barnförbjöds vid den svenska premiären 1966.
22.45—22.50 TV-nytt, väder.

TV Söndag

Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:
10.00 Uutisviikko.
Nyhetsveckan. Endast på finska.
10.20—11.00 Uutisvisa.
Aktuell frågesport med finska barn i Finland och Sverige. I finalen möts de bästa grupperna. Programmet spelades in i Helsingfors, under en båtresa till Stockholm och i Stockholm. Endast på finska.
16.10 Regionalt: Piraten berättar. Lasse Holmqvist presenterar. Södra regionen.
16.30—17.10 Regionalt: Tycho Brahe — den mest berömde av alla skåningar. Av Mats Bramstång och Kåge Gimtell. Berättare: Torbjörn Stålmarck. Södra regionen.
17.15 Somliga förtjänar att dö — deckarförfattaren Mickey Spillane lägger ut texten i ett program om populärlitteratur av Jan Erik Wieselberg.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05 Kvällsmöte i bönhuset. Färg. Aftongudstjänst från Evangeliska Fosterlandsstiftelsens bönhus i Stöcksjö.
18.35 När smeden var tannadoktor — folklivsforskaren och författaren Thore Brogårdh berättar för Lennart Kjellgren.
19.05 Världsförfattare. Färg. Svenska PEN-klubben har hållit stort författarsymposium i Stockholm.
19.30 Ta mig på ordet. Färg. Start för en närgången frågelek med Meta, Kersti, Ewonne och Moltas.
20.00 Kvartetten som sprängdes. Färg. Sista delen: Lyckligt slut. Birger Sjöbergs roman i TV-bearbetning av Hans Alfredson.
I rollerna: Angelica Lundqvist, Lissi Alandh, Inez Svensson, Hans Klinga, Erik Hell, Hans Alfredson, Frank Sundström, Peter Harryson, Lars-Levi Laestadius, Lena Nyman, Max von Sydow, Gunn Wållgren, Keve Hjelm, Agneta Prytz, Peter Schildt, Göte Fyhring, Jan-Olof Strandberg, Ernst-Hugo Järegård, Gunnar Ossiander, Pierre Lindstedt, Thord Carlsson, Gösta Ekman, Olle Adolphson och Georg Adelly.
21.00 Aktuellt, TV-nytt, väder, sportspegeln.
21.30 ca Sportspegeln.
22.00—22.05 TV-nytt, väder.
TELEVISION 2
15.00 Mästarmöte. Färg. Åke Brolin och Lennart Jelbe presenterar en match i minigolf mellan Sveriges bästa spelare.
16.00 Scener ur ett äktenskap. Färg. Av Ingmar Bergman. Del 4. Tåredalen. Manus och regi: Ingmar Bergman. Foto: Sven Nykvist. Medverkande: Liv Ullman och Erland Josephson. Textat.
16.50 Liten botanisk lektion: Tok, tok, Ölandstok. Färg. Sven Gréen om Ölands karaktärsväxt.
Från Barnredaktionen:
17.00 Att göra papper. Färg. Två program om papperets historia. I den här filmen av Peter och Zsoka Nestler ser vi hur man gör en 9 m bred pappersbana med en hastighet av 800 meter per minut. Del 2.
17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Den förtrollade karusellen. Färg.
17.35 Jonsson & Söner. Färg. Del 6. Barnvakten. Dockfilm av Gisela Frisén och Per Ekholm.
17.50 Ett besök från rymden. Färg. Tecknad jugoslavisk kortfilm.
18.00 De rödas uppror. Färg. Serie i åtta delar efter Harry Kullmans ungdomsbok från trettiotalets krisdrabbade Stockholm. Del 7. Svek.
18.30 Här dansas hambo. Färg. Ett reportage från Hambodansarnas Vasalopp, som går av stapeln andra lördagen i juli varje år längs Ljusnans dalgång från Härga i Hanebo till Järvsö. 1 300 dansar och 30 000 tittar på.
19.05 På tu man hand. Färg. Lill i Vemdalen berättar för Gösta Ollén.
19.30 Rapport, TV-nytt, väder, sport.
20.10 Vi i femman. Färg. Stor final i femteklassisternas frågetävling Vi i femman med Berndt Friberg och Lennart Edberg.
21.00 Strindberg i TV 2: Nu får jag kvinnorna på mej! Färg. Om Strindberg och kvinnosaken handlar det tredje programmet i TV 2:s Strindbergsserie.
22.00 Musik i Tvåan: . . . och denna kväll tillägnar vi Duke Ellington. Färg. Clark Terry, trumpet och flügelhorn, Ben Webster, tenorsax, Kenny Drew, piano, Red Mitchell, bas, och Bobby Brooks, trummor, spelar musik förknippad med the Duke från jazzfestivalen i Ahus sommaren 1972.
22.40—22.45 TV-nytt, väder.

TV Måndag

Skol-TV:
8.30—8.50 Biologi. Färg. 10. Människans villkor.
9.05—9.15 Switch on! 28. Lågstadiet.
9.45—10.05 Livet förs vidare, 1. Mellanstadiet.
10.35—10.55 I Australien. 1. Destination Australien.
11.15 Filma själv. Färg. 5. Text och ljud.
11.45—11.55 Liv i fara — förstahjälpsåtgärder vid olycksfall. Färg.
Skol-TV:
12.00—12.15 Våld och nöd. 1. Vad är våld? Högstadiet. Textat.
12.20—12.40 Film — TV — Verklighet. 2. Flygdrama — i TV och på bio.
12.45—13.05 Vad händer i svenskt näringsliv? 2. AB Glykocid. Gymnasiet.
13.10—13.40 Jet åk 3. 10. Lärarprogram. Lågstadiet.
14.00—14.25 Efter gymnasieskolan. 3. För elever på humanistisk-sociala studievägar.
14.30—14.55 Naturkunskap åk 2. 3. Vi undersöker miljön. Gymnasiet.
16.30—16.45 Snickar-Holgers verkstad. Färg. Holger berättar om sjöbonden och Astolf ordnar våffelfest.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05 Teaterkärran — lastad med sagor och berättelser av Aisopos, Bröderna Grimm och H. C. Andersen. Färg. Medverk: Teatergruppen "Story Theatre".
18.30 När vi sutto i vår bänk. Några minnesbilder från den gamla bygdeskolan samlade i Södra Sandsjö och Torskinge.
19.00 Gammal i Sverige. Färg. De flesta gamla drömmer om att få tillbringa ålderdomen i det egna hemmet. Vad gör samhället för att förverkliga den drömmen? Lis Asklund och Gunnar Arvidson. Textat.
19.30 Karusell. Färg. Anton Tjechovs novell "Ett äventyr med en kontrabas" bildar sammanhållande ram kring ytterligare sex av hans noveller, fyllda av humor och vemod.
20.55 Prästkragen. Färg. Tecknad bulgarisk kortfilm.
21.00 Aktuellt med TV-nytt.
21.30 Väder.
21.35 Algeriet, tio år efteråt. Färg. Den engelske journalisten James Cameron ger sin bild av dagens Algeriet och utvecklingen där sedan självständigheten i juli 1962.
22.20—22.25 TV-nytt. väder.
TELEVISION 2
17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Den förtrollade karusellen. Färg.
17.35 Fågel, fisk eller mittemellan — om sparven. Färg.
18.00 Våra folksjukdomar. Färg. Var sjätte svensk har åderbråck, tre gånger så vanligt hos kvinnor som hos män, alltså en verklig folksjukdom. Docent Knut Haeger vid Malmö allmänna sjukhus är en av vårt lands främsta experter på åderbråck, och han berättar allt vad han vet. Textat.
18.25 Anslagstavlan. Färg.
18.30 Då går vi till Maxim. Stumfilmer i den gamla kvartersbion.
18.50 Ställ upp. Färg. TV 2:s talangjakt landet runt. Semifinal Västra Sverige. Programledare: Fredrik Belfrage.
19.20—19.30 Regionalnytt.
19.20 Riksblandning.
19.30 Rapport med TV-nytt och väder.
20.00 Hur uppfanns barndomen? Färg. Engelskt program för föräldrar och politiker. Det följs upp på onsdag kl. 21.00 i programmet Det gäller våra barn som undrar hur mycket vi egentligen vill satsa på nästa generation.
20.30 Krutgubbar — engelsk komediserie med Arthur Lowe, John Le Mesurier och Clive Dunn. Färg.
21.00 En blodig historia. Ett program av Peter Davis om ett bortglömt krig vid sekelskiftet mellan USA och Filippinerna.
21.30 Kvällsöppet. Gary Engman med gäster.
22.20—22.25 TV-nytt, väder.

TV Tisdag

Skol-TV:
8.30—8.50 Vi studerar fåglar. 1. Att se på fåglar. årg. Mellanstadiet.
9.00—9.15 Geometri — fantasi och verklighet 1. Lågstadiet.
9.20—9.35 Matematik åk 2. 3. Trafik. Lågstadiet.
10.00 Switch on! 28. Lågstadiet.
10.10—10.25 Matematik åk 4—6. Färg. 4. Vi gör tabeller och diagram 1. Mellanstadiet.
10.35—10.50 I Nordamerika. Färg. 1. Möt en kontinent. Mellanstadiet.
11.45—11.55 Liv i fara. Färg. Hur man gör när någon håller på att drunkna. Textat.
12.00—12.15 Teknik i vardagslivet åk 2. 4. Mekanik. Lågstadiet.
12.20 Efter gymnasieskolan. 5. För elever på teknisk-naturvetenskapliga studievägar.
Skol-TV:
12.45—13.05 Syd- och Östasien. Färg. 1. Indien. Högstadiet. Textat.
13.10 På Gotland och Öland. Mellanstadiet.
13.35—13.55 Film och TV. Färg. 1. På hal is. Högstadiet.
14.00—14.15 Fysik åk 7. 1. Elektricitet. Högstadiet.
14.30—14.50 Liv under mikroskop 3. Högstadiet.
16.30 Lässasiekar. Färg. Miniteaterav Barbro och Bo Lindgren. 3. Gogos barn.
16.40—16.50 Titta får du höra. Hur Figuren får veta något om toner och melodier.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05 Prylar och grejor. Färg. I dag klär vi ut oss.
18.30 Rolf Harris show med Millicent Martin, Manitas de Plata, Rod Hull, Design, The Dagenham Girl Pipers, David Toguri Dancers och The Ladybirds.
19.10 Helan och Halvan. Stan Laurel och Oliver Hardy i en fars från 1927.
19.30 Leningradfilmharmonin spelar
Symfoni nr 6 från 1939 av Sjostakovitj. Dir. Jurij Temirkanov.
20.00 Weekend. Färg. Många äldre känner sig överflödiga i samhället, för sina närmaste ja, t o m för sig själva. En jugoslavisk film skildar detta vanliga problem på ett ovanligt sätt.
20.15 Alger, revolutionärernas huvudstad. årg. Den algeriska författningen stadgar solidaritet mellan revolutionärer och därför har Algeriets huvudstad blivit centrum för befrielseorganisationer från hela världen. Den tyske filmaren Gordian Troeller intervjuar representanter för frihetsrörelserna.
21.00 Aktuellt med TV-nytt.
21.30 Väder.
21.35 Budgie med Adam Faith. 3. En smart kupp!
22.25—22.30 TV-nytt, väder.

TELEVISION 2
17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Den förtrollade karusellen. Färg.
17.35 Fågel, fisk eller mittemellan — om flugan. Färg.
18.00 Ebbens folk — om människorna vid Ariake-havet i sydvästra Japan. Färg.
18.30 Då går vi till Maxim.
18.50 Ute. Färg. 114 människor drunknade vid småbåtsolyckor i fjol. Hur många hade överlevt med någon form av flythjälp? Båtfolket får också tips om hur man skyddar sig mot bränder ombord.
19.20—19.30 Regionalnytt.
19.20 Riksblandning.
19.30 Rapport med TV-nytt och väder.
20.00 Puttes tips. Färg.
20.05 Flickaa ovanpå — amerikansk långfilm från 1955. Regi: Billy Wilder.
21.45 Dokument utifrån. Färg. Internationella reportage.
22.25 Kvällsöppet. Gary Engman med gäster.
23.10—23.15 TV-nytt, väder.

TV Onsdag

Skol-TV:
8.30—8.50 Att bygga från grunden — byggteknik. 8. Stadsplanering. Gymnasiet.
9.00 Människan — djuren — naturen. 3. Rädda naturen. Lågstadiet.
9.20—9.35 Geometri — fantasi och verklighet 1. Lågstadiet.
9.45—10.00 Matematik åk 1. 4. Mätningar 1. Lågstadiet.
10.10 Efter gymnasieskolan. 4. För clever på ekonomiska studievägar.
Skol-TV:
10.35—10.55 I Australien. 2. Australien — solens och torkans kontinent. Mellanstadiet.
11.45—11.55 Liv i fara. Färg. Vid alla olycksfall finns risk för att skadechock utvecklas. Textat.
Skol-TV:
12.00 Psykologi. 2. Inlärning. Högstadiet, gymnasiet.
12.20—12.35 Våld och nöd. 1. Vad är våld? Högstadiet.
12.45—13.05 Människan — djuren — naturen. 3. Rädda naturen. Lågstadiet. Textat.
13.10 Från välinformerad källa. 3. Perfekta nyheter. Gymnasiet.
13.30—13.50 Olycksfallsvård. Högstadiet.
14.00—14.20 Mer om film och TV. 3. En kortfilm. Högstadiet.
14.30—14.50 Appell och dokument. 3. Att registrera verkligheten. Gymnasiet.
16.30 Mysti. Färg. Tecknad film om hur katten Mysti upptäcker världen runt omkring sig.
16.35—16.45 Hattstaden. Färg.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05 Äventyrlig sommar. Färg. Den föräldrarlösa tonårsflickan Perdita bor på en ö i Herbriderna. Hon anses ha "övernaturliga krafter.
18.30 Bröderna Olsens musik. Färg. Trettio minuter med ett danskt brödrapar.
19.00 Gammal i Sverige. Färg. Hur aktiv kan man vara? Hur stor är risken för passivitet på ålderdomsoch långtidsvårdhem? Lis Asklund och Gunnar Arvidson. Textat.
19.30 Och se vidare . . . Färg. Ett program från Uppsala till Lund, riktat till dig som fyllt 12 år men inte 84.
20.00 Vetenskap och forskning. Färg. "Unga forskare" möter några etablerade vetenskapsmän och samtalar på temat "Att välja framtid". Bengt Feldreich är programvärd.
20.50 För säkerhets skull. Färg. En satir över kapprustningen i världen.
21.00 Aktuellt med TV-nytt.
21.30 Väder.
21.35 Parad för fanan — amerikansk spelfilm från 1972 av Robert Siegel. Färg.
I rollerna: Dorothy Chace, David adoyle, Brad Sullivan, Russ Thacker, Lewis J. Stadlen, Anthony Holland, Joseph R. Scari, Russell Horton, Andrew Duncan m fl.
23.05—23.10 TV-nytt, väder.
TELEVISION 2
17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Den förtrollade karusellen. Färg.
17.35 Fågel, fisk eller mittemellan — om fjärilen. Färg.
18.00 Så trodde man förr. Färg. 3. De vises sten. Textat.
18.30 Herrskap och tjänstefolk. Färg.
19.20—19.30 Regionalnytt.
19.20 Riksblandning.
19.30 Rapport med TV-nytt och väder.
20.00 Scener ur ett äktenskap av Ingmar Bergman. Färg. Del 5. Analfabeterna.
I rollerna: Liv Ullmann och Erland Josephson.
20.50 Evenemanget — polsk kortfilm. Färg.
21.00 Det gäller våra barn. Färg. Vad ger vi våra barn av värde och värderingar, sen vi vuxna fått vårt? Satsar vi på ett rikare liv för nästa generation, eller får barnen nöja sig med vad som blir över, skräpkulturen?
21.35 Kvällsöppet. Gary Engman med gäster.
22.20—22.25 TV-nytt, väder.

